

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige
universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Beate Føli

«Den mangetydige husmoren»

En studie av synet på
husmoren i Sirene 1973–1976

Masteroppgave i historie – femårig lektorutdanning

Trondheim, november 2014

Beate Føli

”Den mangetydige husmoren”

En studie av synet på husmoren i Sirene 1973-1976

Masteroppgave i historie – femårig lektorutdanning

Institutt for historiske studier

NTNU

Trondheim, høsten 2014

Forord

Veldig snart har jeg fullført lektorutdanningen i historie ved NTNU. Det har vært noen fantastiske år som jeg kommer til å savne. Først og fremst på grunn av de flotte menneskene jeg har studert sammen med på dette studiet.

Det har vært spennende, utfordrene og ikke minst lærerikt å jobbe med masteroppgaven. Jeg vil takke min veileder Ingar Kaldal for engasjement, tålmodighet, grundig retting og kaffe. Jeg har vært heldig som har fått jobbet med deg.

Takk til dere som jobbet på nasjonalbiblioteket den perioden jeg søkte etter kilder der. Dere viste stor tålmodighet med opplæring av bruk i mikrofilm. Jeg tror jeg kan det nå!

Alle på lesesal 6392 og 6393 fortjener en stor takk. Dere er en super gjeng og har bidratt til å gjøre oppgaveskriving og eksamensstress til noe jeg kommer til å se tilbake på med glede.

Tusen takk til Robert for korrekturlesning, nyttige innspill og støtte. Tusen takk til mamma og pappa som er glad i meg uansett. Takk til min bror Are for interessen du har vist og for å ha stilt nyttige spørsmål om tema. Sist men ikke minst, takk til min søster Marie for lange telefonsamtaler når jeg egentlig burde ha skrevet. Dere er fantastiske alle sammen!

Beate Føli

Trondheim, 16. november 2014

1 Innledning	1
Avgrensning og problemstilling	1
Aktualisering	2
Tidligere forskning	4
Kvinnehistorie	4
Kvinnebevegelsen	5
Husmoren	5
Sirene	7
Metode	10
Å bruke aviser/ magasiner som historiske kilder	10
Diskursanalyse	11
Den nye kvinnebevegelsen	12
Om husmoren	13
Oppgavens oppbygning	15
2 Sirenes syn på husmoren	16
1) Husmor og økonomi	17
Gratis hushjelp	18
Makt	19
Forsvar av husmorrollen	21
Respekt for barneoppdragelsen	23
2) Husmor eller yrkeskvinne?	25
Oppfordring til utearbeid	25
Lavtlønnet arbeid	26
Forsvarer husmorvalget	27
3) Hva bør husmoren føle?	29
Avsluttende bemerkninger	32
3 Husmorens reaksjon på Sirene	34
Husmor eller yrkeskvinne?	34
Leserbrev 1	34
Leserbrev 2	36
Husmorens økonomiske situasjon	37
Leserbrev 1	37
Leserbrev 2	37
Leserbrev 3	39
Hva føler husmoren?	41
Leserbrev 1	42
Leserbrev 2	43
Leserbrev 3	44
Avsluttende bemerkninger	45

4 Husmoren, et grenseobjekt?	47
Ulike syn på husmoren i Sirenes redaksjon	47
Ulike syn på husmorrollen blant husmødre	47
Den mangetydige husmor	49
Hva er et grenseobjekt?	50
Hvorfor er husmoren et grenseobjekt?	51
Forsøkte Sirene å oppløse grenseobjektet?	52
Mellom to stoler	53
Dødsstøtet	54
5 Kilder og litteratur	56
Nettressurser	56
Litteratur	57
Aviser og tidsskrift	59
Sirene	59
Aviser	60

Innledning

På slutten av 1960-tallet og starten av 1970-tallet engasjerte flere kvinner og menn seg i å endre de gjeldende kjønnsrollemønstrene. Flere nye kvinnegrupper organiserte seg i denne perioden og målet var blant annet å frigjøre kvinner fra den tradisjonelle husmorrollen, som av den nye kvinnebevegelsen ble sett på som tvangsbasert og undertrykkende.¹ Det var også på denne tiden at feministiske tidsskrift hadde sin storhetstid. Et av tidsskriftene som etablerte seg i denne perioden var *Sirene* – tidssignal for kvinner og menn. Tittelen skulle symbolisere at *Sirene* var et varselsignal som skulle opplyse om at kvinner ble ført bak lyset av de tradisjonelle kvinnebladene.² Et av formålene til bladet var å bevisstgjøre kvinner på hvilke sider av deres liv som var undertrykte. Husmødre var en av bladets viktigste målgrupper.

Problemstilling og avgrensning

Jeg ønsker å se på hvordan tidsskriftet *Sirene – tidssignal for kvinner og menn* fremstilte husmorrollen.³ Ble husmoren for eksempel satt i en offerrolle, ønsket redaksjonen i *Sirene* å avskaffe husmorrollen eller ønsket de å heve hennes status i samfunnet? Videre vil jeg se på hvordan leserne til *Sirene*, og da spesielt de som betraktet seg selv som husmødre, reagerte på fremstillingen av husmoren i bladet. Problemstillingen blir som følgende: Hvilke forskjellige syn på husmorrollen kan vi finne i *Sirene – tidssignal for kvinner og menn*, i perioden 1973 til 1976?

Det fantes feminister og kvinnegrupper før 1970-tallet, men i denne tidsperioden ble omfanget mye større. Fokuset mitt vil være på første halvdel av 1970-tallet. På starten av dette tiåret engasjerte flere tusen kvinner og menn seg i kvinnebevegelser og tok opp spørsmål rundt blant annet kjønnsrollemønstre. Det var også på denne tiden at feministiske tidsskrift hadde sin storhetstid.

Jeg har valgt å se på årgangene fra 1973 til 1976. Da får jeg med oppstarten av bladet. I det første nummeret publisert i 1977 endret redaksjonen i *Sirene* målsetningen med bladet, som var å bevisstgjøre kvinner på hvilken sider ved dem som var undertrykte. Jeg ser det derfor naturlig å stoppe undersøkelsen der.

---

¹ Danielsen, Hilde, Eirinn Larsen og Ingeborg W. Owsen, *Norsk likestillingshistorie 1814-2013*, Bergen 2013 : 277

² Lindtner, Skarsbø, Synnøve, «Over disken som varmt hvetebrød- *Sirene* og den norske populærfeminismen» i Danielsen, Hilde; *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*, Oslo 2013: 130

³ Jeg vil fra nå av omtale *Sirene*, tidssignal for kvinner og men, som kun *Sirene*.

Aktualisering

Debatten rundt kvinners rolle i dagens Norge dukker stadig opp. I mai 2013 uttalte LO-leder Gerd Kristiansen seg om at kvinner brukte morsrollen som unnskyldning for å ta ansvar hjemme, og at argumentet om morsinstinkt hindret likestilling.⁴ Tidligere barne- og likestillingsminister Inga Marte Torkildsen sa det var viktigere å være ute i arbeidslivet enn hjemme med barna, fordi valgfrihet er knyttet til økonomi.⁵ Begge Kristiansen og Torkildsen henviser til at det er et problem at det er mange kvinner som jobber deltid, mens mannen jobber heltid, og dermed blir mer økonomisk uavhengig.⁶ Slik er debatten rundt kvinners rolle i hjemmet og i arbeidslivet fremdeles aktuell i dag, og dette var noen av de samme sakene feministene på 1970-tallet engasjerte seg i.

Det kom fort motsvar til utspillene fra Torkildsen og Kristiansen, og det var flere kvinner som jobbet deltid, for å være hjemme med sine barn, som protesterte mot utsagnene om at dette var et problem for likestillingen. Flere argumenterte for at man måtte kunne få *velge selv* om man ville være hjemme med barn eller ikke, uten at man ble beskyldt for å true likestillingen i landet.⁷ Feministene på 1970-tallet kjempet blant annet for daghjemplasser, som det het på den tiden, og kvinners rett til å jobbe. Man skulle slippe å måtte være hjemme med barna fordi man var kvinne. Mens nå, noen tiår senere ønsker enkelte kvinne å velge å være borte fra jobb og heller være sammen med barna. Dette kan vise at tankene rundt hva likestilling er, har forandret seg siden 1970-tallet og at debatten rundt temaet fremdeles er aktuelt.

Da enkelte fremdeles ser på husmødre som en hindring for likestillingen, kan det være interessant å se på hvilket bilde som tidligere har blitt skapt av husmoren.

På samme tid skriver for eksempel kvinnehistorikeren Anna Jorunn Avdem, som er forfatter bak boken *Husmorparadiset* fra 2001, at man kan ane konturen av en ny husmorsbølge.⁸

---

⁴ Melgård, Marie og Gunnar Kaggge, *Kvinner bruker morsrollen som unnskyldning for å ta ansvaret hjemme*, Aftenposten: 30.05.2013, <<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/politikk/--Kvinner-bruker-morsrollen-som-unnskyldning-for-a-ta-ansvaret-hjemme-7214455.html#.UkLFoNKuwhs>> (sist aksessert 12.04.2014)

⁵ Melgård, Marie, *Man kan si det er like verdifullt å gå hjemme med barna som å jobbe –men det er det ikke*, Aftenposten: 08.03.2013 <<http://www.aftenposten.no/7141641.html#.UkLITtKuwhs>>, (sist aksessert 12.04.2014)

⁶ Sst.

⁷ Bermingrud, Anne Hilde, *Vår tids kvinnekamp!*, Aftenposten: 02.03.2013 <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Var-tids-kvinnekamp-7135029.html>, (Siste aksessert 12.04.2014)

⁸ Avdem, Anna Jorunn, *Husmorparadiset*, Oslo 2001: 157

Interessen for matlaging og håndarbeid kommer til uttrykk på mange norske blogger. Det kan derfor argumenteres for at selv om den såkalte husmorperioden er over, og feminister i Norge i dag har andre kampsaker, så er diskusjonen rundt hjemmевærende kvinner fremdeles levende.

Den 11. april 2013 publiserte NRK Rogaland et nyhetsinnslag med tittelen «Det er blitt sexy å vera husmor».⁹ I dette innslaget intervjues 23 år gamle Alexander Soma som har tatt pause fra studiene for å bli husmor. «Ho tek gjerne fram symaskina ein førmiddag. På dagtid kan det gjerne bli tid til både safting og sylting. Og når middagen skal serverast til mannen på ettermiddagen, bør den helst vera lagd frå botn av.»¹⁰ Samtidig forteller Soma at hun tror at hun ikke vil være husmor for alltid.

Hilde Danielsen, som er kulturforsker ved Rokkansenteret i Bergen, forteller at det har blitt trendy å være husmor. «I det siste har det vokst fram ein ny husmorsbølge. Ordet husmor har blitt trendy, kult og sexy. Berre for ti år sidan var det heilt bakpå å vera husmor.»¹¹ Så både Danielsen og Avdem forteller om en ny husmorsbølge i Norge i dag. Samtidig fremhever Danielsen at husmoren i dag ikke er helt lik 1950-talshusmoren. Hun sier vi i dag lever i et helt annet samfunn, og derfor blir husmorrollen annerledes i dag enn det den engang var. Hennes inntrykk er at de som definerer seg som husmødre i dag, kun gjør det i en kortere periode, og at de driver med andre prosjekter ved siden av.¹² Dette stemmer med det Alexandra Soma forteller, når hun sier hun ikke tenker å være husmor for alltid.

Husmoren Ellen Hageman har fra 8.mars i år gått med forkle, og det skal hun gjøre i ett år. Dette er fordi hun vil gjøre kvinner stolte over ubetalt omsorgsarbeid. Hun forteller at hun er lei av at kvinners arbeid ikke synes i bruttonasjonalprodukter.¹³ Dette var samme kamp som husmorforbundet kjempet for på 1960-tallet.¹⁴ Dette forteller jeg om senere i oppgaven. Hageman forteller at folk spør henne om når hun skal begynne å arbeide igjen.¹⁵ Dette vitner

---

⁹ Stokka, Magnus og Mathias Oppedal, *Det er blitt sexy å vera husmor*, NRK 11.04.2013
http://www.nrk.no/rogaland/_det-er-blitt-sexy-a-vera-husmor-1.10977311 (Sist aksessert 06.07.2014)

¹⁰ Sst.

¹¹ Sst.

¹² Sst.

¹³ Rognsvåg, Silje, *Skal gå med forkle i ett år*, Dagen 17.02.2014
<http://www.dagen.no/Samfunn/Skal_g%C3%A5_med_forkle_i_ett_%C3%A5r-71294> (Sist aksessert 06.07.2014)

¹⁴ Avdem, Anna Jorunn, *Husmorparadiset*, 2001 Oslo: 141

¹⁵ Rognsvåg, Silje, *Skal gå med forkle i ett år*, Dagen 17.02.2014
<http://www.dagen.no/Samfunn/Skal_g%C3%A5_med_forkle_i_ett_%C3%A5r-71294> (Sist aksessert 06.07.2014)

om at folk i dag syntes det er uvant at kvinner er hjemmeværende. Samtidig viser det at det å være husmor fortsatt ikke blir sett som å *skikkelig arbeid*.

Selv om jeg her har vist til noen eksempler, der kvinner i Norge i dag velger å være hjemmeværende, og Danielsen og Avdem forteller om en ny husmørsbølge, er det forskjell på hvem som var husmødre på 50- og 60-tallet, og hvem som er husmødre i dag. Det er også et helt annet omfang i dag.

SSB har i sin artikkel «Hvem er hjemmearbeidende i dag», sett på dette tema. Artikkelen forteller at det er de med lav utdanning og nedsatt helse som er overrepresentert blant dagens husmødre. Det er de som har mange og små barn som velger å være husmødre i dag. I artikkelen står det at sammenhengen her kan være at kvinner som ønsker å være husmødre, velger å få mange barn. Det er også flere innvandrerkvinner som i dag er husmødre.¹⁶ Det påpekes også at husmoren ikke er noe overklassefenomen. Selv om partneren ofte har høy inntekt, har familien mindre å rutte med enn andre familier.¹⁷

Som vi ser eksisterer husmoren også i dag, selv om husmoren hadde sin storhetstid på 1950- og 1960-tallet. Likevel er nok husmorrollen noe annerledes i dag enn for noen tiår tilbake. Det som er interessant og som aktualiserer min oppgave er at husmorrollen også i dag debatteres. Vi ser at dagens husmoren beskyldes for å hindre likestilling. Samtidig finnes det de i dag som ønsker å være husmor, og som forsvarer at man må kunne få velge dette om ønsker. Og som dermed også ser på det å velge husmorrollen som en form for frihet og selvstendighet.

Tidligere forskning

Kvinnehistorie

Forskning på kvinnehistorie startet i Norge på begynnelsen av 1970-tallet.¹⁸ Innenfor dette fagfeltet finner vi en rekke forskningsområder, deriblant feminisme og studier av husmoren. Det er dette som vil være de sentrale temaene i min oppgave.

---

¹⁶ Kitterød, Ragni Hege og Marit Rønsen, *Husmor i likestillingsland, hvem er husmor i dag?* 28.02.2011 <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/hvem-er-hjemmearbeidende-i-dag> (Sist aksessert 12.02.2014)

¹⁷ Sst

¹⁸ Blom, Ida og Gro Hagemann, *Kvinner selv, sju bidrag til norsk kvinnehistorie* Oslo:1977, 13; Blom, Ida og Sølvi Sogner (red.), *Med Kjønnsperspektiv på norsk historie*, Oslo 2007: 13

Ingrid Birce Müftüoglu skriver i sin avhandling *Hverdagens politikk i 1970-tallets kvinnebevegelse* at flere av de som har skrevet om kvinnebevegelse selv har vært aktive medlemmer. Flere jobber også i dag innenfor kvinne- og kjønnsforskning. Müftüoglu refererer til Tor Egil Førland, som har hevdet at «det hersker et uheldig monopol på fortolkningen av begivenhetene knyttet til symbolåret 1968 innenfor forskningen på sosiale bevegelser.»¹⁹ Videre uttrykker Førland at det er problematisk å gjøre empirisk forskning på 1970-tallets fenomener, når de som eier symbolene også er de som bestemmer den politiske retningen.²⁰ Müftüoglu forfekter at dette kan overføres til forskning på kvinnebevegelsen. Hilde Danielsen er inne på noe av det samme i boken *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*. Hun skriver at det er mange som har tatt for seg kvinnebevegelsen, men at det ikke finnes så mye nyere forskning på dette emnet.²¹ Likevel finnes det noe.

Kvinnebevegelsen

I artikkelsamlingen *Da det personlige ble politisk* fra 2013, står det også skrevet om 1970-tallets kvinnebevegelse. Her forteller blant annet Danielsen om motivene til og meningene i disse bevegelsene. I likhet med mange i fagfeltet, påpeker hun også at det er behov for mer forskning på 1970-tallets feminisme. Hun ønsker samtidig å bryte ned mytene rundt dette tema.²² Også Synnøve Skarsbø Lindtner og Ingrid Birce Müftüoglu har skrevet artikler i denne samlingen, som regnes som et sentralt verk innen kvinnehistorie.²³ Et annet viktig bidrag til dette forskningsfeltet, er Lindtners doktorgradsavhandling fra 2014. Her fokuseres det på hvordan Sirene forsøkte å gjøre det personlige politisk. Lindtner har gjort en kulturhistorisk analyse av Sirene, og analysert hvordan politikk ble fremstilt i bladets spalter.²⁴ Müftüoglu har også skrevet en avhandling innenfor feltet med tittelen *Hverdagens politikk i 1970-tallets kvinnekamp*. Hun har sett på relasjonen mellom hverdagsliv og politikk, og brukt feministiske utgivelser som utgangspunkt. I avhandlingen intervjuet hun 18 kvinner

---

¹⁹ Müftüoglu Birce, Ingrid, *Hverdagens politikk i 1970-tallets kvinnebevegelse*, Bergen 2013 : 21

²⁰ Müftüoglu Birce, Ingrid, *Hverdagens politikk i 1970-tallets kvinnebevegelse*, Bergen 2013 : 21

²¹ Danielsen, Hilde, *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*, Oslo 2013: 20

²² Danielsen, Hilde, *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*, Oslo 2013: 7-9

²³ Sst

²⁴ Lindtner, Skarsbø Synnøve, *Som en frisk vind gjennom stuen- kvinnebladet Sirene(1973-1983)og det utvidete politikkbegrepet*, Bergen 2014: 5-9

som var med i Kvinnefronten, Nyfeministene, Brød og Rose og Norsk Kvinnesaksbevegelse.²⁵ Hva er så skrevet om husmoren?

Husmoren

I *Myten om kvinnen* fra 1963 spør samfunnsforskeren Betty Friedan: «Kan kvinnen bare realisere seg selv gjennom utfoldelsen i sin lille familie? Har hun intet valg?» Forfatteren beskriver blant annet hvordan utdanning har bidratt til å endre amerikanske husmødres situasjon. Hun forfekter at utdanning kan oppfattes som et klart uttrykk for at «kvinnen har vokst seg ut av husmorrollen.»²⁶

En annen som har skrevet om husmødres roller er Joanne Michaels. I *Levende motsetninger: Generasjonen som skulle forandre verden* tegner Michaels et bilde av hvordan den såkalte 68-generasjonen kom til politisk og moralsk bevissthet i sekstiårene. Hun beskriver to motstridende verdisystemer som bestemmer hva som var suksess for en kvinne i datidens vestlige kultur: den tradisjonelle kvinnerollen som var i stand til å tiltrekke seg en mann som kunne ta vare på henne, og den kvinnen som skulle være uavhengig og selvstendig. Samtidig som husmorrollen ikke betraktes som et yrke, ble ikke en yrkeskarriere heller betraktet som noen suksess.²⁷ «Nå som vi ikke lenger holdes sperret inne i den tradisjonelle husmorrollen, blir vi fanget i uventede snarer»²⁸

I 1978 kom boken ”Hvis husmoren ikke fantes.” Den tok for seg husarbeid og husmødres situasjon med ”hvis husmødre ikke finnes – hva da?,” som synsvinkel. Boken setter fokus på de endringene husmorrollen gjennomgikk på slutten av 1970-tallet. målet var også å belyse hvilke vanskeligheter kvinner stod ovenfor på arbeidsmarkedet, i politikken og i utdannelsesinstitusjoner.²⁹ Dette er en artikkelsamling med flere forfattere.

Anna Jorunn Avdem har skrevet boken *Husmorparadiset* fra 2001. Boken handler om husmødrenes glanstid tiårene etter krigen. Avdem viser hvordan husmorrollen ble dyrket gjennom reklame, filmer og litteratur. Hun skriver også om hvordan hverdagen til husmoren ikke alltid var like paradisiske.³⁰

---

²⁵ Müftüoğlu Birce, Ingrid, *Hverdagens politikk i 1970-tallets kvinnebevegelse*, Bergen 2013: 21

²⁶ Friedan, Betty, *Myten om kvinnen*, Oslo 1971: 360

²⁷ Michaels, Joanne: *Levende motsetninger. Generasjonen som skulle forandre verden*, Oslo 1984: 25

²⁸ Sst: 33

²⁹ Ragnhils, Grennes, *Hvis husmoren ikke fantes*, Oslo 1978

³⁰ Avdem, Anna Jorunn, *Husmorparadiset*, Oslo 2001

Tidsskriftet for kjønnsforskning har i et nummer *Husmorens foranderlighet* som tema i 2010. Her presenteres det flere artikler som tar for seg emnet: Kari Wærness har skrevet artikkelen «Da husmoren forsvant.» Denne handler om da kvinnebevegelsen ble en ideologisk kraft i den vestlige verden, og den tradisjonelle familien med husmødre, etterhvert ble ansett som en av de største hindringene for kvinnefrigjøring og likestilling.³¹ I tidsskriftet finner vi også en artikkelen «Kjønn, statistikk og politikk, husarbeidet og ervervsbefolkningen i norsk folketellinger (1920-1940)», skrevet av Hege Roll-Hansen. Den tar for seg statistikerens vankeligheter med å kategorisere informasjon om husarbeid og kvinners arbeid. Dette blir brukt til å problematisere brytningen mellom et familie- og et individprinsipp i befolkningsstatistikken.³² En siste artikkel som kan nevnes i denne sammenheng er «Den store debatten om husholdsarbeidet 1975-1985» av Øystein Gullvåg Holter. Her tar forfatteren stilling til *den store husmorsdebatten*, som handlet om spørsmål rundt husmødrenes stilling og utviklet seg til en diskusjon om husholdsarbeid, økonomi og utbytting, og hvordan husholdsarbeid kunne forklare kvinneundertrykking.³³

Som vist er det flere som i de siste årene har forsket på endringene i synet på husmorrollen. Enkelte har også bruk *Sirene* som utgangspunkt for å studere 1970-tallets kvinnebevegelse. Det jeg ønsker å gjøre i denne oppgaven, er å studere hvordan *Sirenes* redaksjon fremstilte husmorrollen. I tillegg skal jeg se på hvilke reaksjoner dette skapte blant bladets lesere.

Sirene

Min hovedkilde er som nevnt *Sirene* – tidssignal for kvinner og menn. *Sirene* kom ut med sitt første blad 31. august 1973 og var i drift til 1983. I løpet av våren 1974 hadde de et opplag på 35 000, og *Sirene* ble etter hvert det mest leste feministbladet.³⁴ Astrid Brekken som var med i redaksjonen forteller at inspirasjonen til et feministisk blad kom fra kvinnekampen på 1970-tallet og fra det amerikanske feministmagasinet *MS*.³⁵ Det var stor interesse for feminisme og kvinnekamp i Norge da *Sirene* kom ut 1973. Lindtner skriver at dette må ses på som en viktig

---

³¹ Wærness, Kari, *Da husmoren forsvant*, Tidsskrift for kjønnsforskning nr. 4, 2010

³² Roll-Hansen, Hege, *kjønn, statistikk og politikk, husarbeidet og ervervsbefolkningen i norske folketellinger (1920-1940)*, Tidsskrift for kjønnsforskning nr. 4, 2010

³³ Holter, Gullvåg, Øystein, *Den store debatten om husholdsarbeidet 1975-1985*, Tidsskrift for kjønnsforskning nr. 4, 2010

³⁴ Ukjent forfatter, *Sirene*, kampdager 2003 < www.kampdager.no/arkiv/magasiner/sirene > (Sist aksessert 06.03.2014)

³⁵ Ukjent forfatter: *Om Sirene*, *Kilden* 30.05.2007

<<http://kilden.forskningsradet.no/artikkel/vis.html?tid=46370>> (Sist aksessert 11.11.2013)

faktor for at bladet ble så populært som det ble.³⁶ Brekken forklarer populariteten med følgende: «Vi traff bølgen på rett tid- da så mange kjende dei trong det bladet.»³⁷

I 1972 møttes journalistene Gørild Strømholm og Astrid Brekke for å diskutere mulighetene for å gi ut et nyfeministisk blad. Begge to jobbet i NRK på denne tiden.³⁸ De andre i redaksjonen var Bjørg Vik og Bitten Modal. Begge var journalister og engasjerte i nyfeminisme. Kari Rolfsen, som var med i samme nyfeministiske gruppe som de andre, ble tegner for bladet. Den siste i redaksjonen var Sissel Biong.³⁹ Da det viste seg at bladet ble en suksess, ble det i 1974 bestemt at bladet skulle gis ut fast åtte ganger i året.⁴⁰

Brekken fortalte at de var en del av den internasjonale kvinnebevegelsen. De var feminister og stod nærmest nyfeministene, men var et uavhengig blad. Hun opplyste også om at de innførte flat struktur i redaksjonen, på nyfeministisk vis, og i starten var prosjektet basert på frivillig innsats.⁴¹

Det ble opprettet flere feministiske grupper da den nye kvinnebevegelsen slo rot. Nyfeministene var en av disse. Nyfeministenes utgangspunkt var «De interesser alle kvinner har i kraft av *sin annen-væren* i mannssamfunnet.»⁴² Nyfeministene jobbet i små lederløse grupper, og hele bevegelsen var uten leder. De arbeidet først og fremst mot bevisstgjøring.⁴³ Av medlemmene var det flest kvinner under utdanning og akademikere, men også en del husmødre og yrkeskvinner.⁴⁴

Redaksjonen i Sirene skrev i et av de første numrene «Vi håper Sirene kan bli et alternativ til ukepressens bevisste påvirkning til den tradisjonelle kvinnerollen.»⁴⁵ De ønsket også å

---

³⁶Lindtner, Skarsbø, Synnøve «Over disken som varmt hvetebrød- Sirene og den norske populærfeminismen» i Danielsen, Hilde; *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet, Oslo 2013*:104

³⁷ Ukjent forfatter: *Om Sirene*, Kilden 30.05.2007< <http://kilden.forskningsradet.no/artikkel/vis.html?tid=46370>> (Sist aksessert 11.11.2013)

³⁸Lindtner, Skarsbø, Synnøve «Over disken som varmt hvetebrød- Sirene og den norske populærfeminismen » i Danielsen, Hilde; *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet, Oslo 2013*: 124

³⁹ Sst: 125

⁴⁰ Sst: 125

⁴¹ Ukjent forfatter, *Om Sirene*, Kilden 30.05.2007< <http://kilden.forskningsradet.no/artikkel/vis.html?tid=46370>> (Sist aksessert 11.11.2013)

⁴² Haukaa, Runa, *Bak slagordene: den nye kvinnebevegelsen i Norge*, Oslo 1982: 35

⁴³ Hägg, Maud og Werkmäster, Barbro, *Frihet, likhet, søsterskap- en håndbok for kvinner*, Oslo 1974: 141

⁴⁴ Haukaa, Runa, *Bak slagordene: den nye kvinnebevegelsen i Norge*, Oslo 1982: 71

⁴⁵ Lindtner, Skarsbø, Synnøve «Over disken som varmt hvetebrød- Sirene og den norske populærfeminismen » i Danielsen, Hilde; *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet, Oslo 2013*: 103

bevisstgjøre kvinner på sin egen situasjon i et patriarkalsk samfunn.⁴⁶ Med dette kan vi se at Sirene hadde en tydelig agenda og et budskap som de ønsket å få frem. De ønsket å være et alternativ til de ukebladene som fremmet den tradisjonelle kvinnerollen, og vi skal senere se hvordan dette kom til uttrykk i det de skrev om husmorrollen. Brekken gav uttrykk for at redaksjonen hadde følgende ambisjoner for Sirene: «Vi ville ta opp kampen mot kvinneundertrykking på alle felt i samfunnet – inkludert heimefronten - for det personlige er politisk.»⁴⁷

Bevisstgjøring ble det sentrale politiske arbeidet på 1970-tallet. Utgangspunktet i dette arbeidet var å fokusere på kvinnens personlige situasjon.⁴⁸ Dette var noe redaksjonen i Sirene også arbeidet for. Målet var å løfte frem kvinneundertrykking for å avsløre den. Kvinnen skulle bli bevist på hvilken side ved henne som var undertrykte.⁴⁹

Sirene oppfordret leserne til å sende inn leserinnlegg, og baserte mye av bladet på disse brevene. De mottok omtrent 100 hver uke.⁵⁰ Sirene representerer også leserens mening. På den andre siden kan det ha vært de mest ivrige leserne som sendte inn leserbrev, og redaksjonen kunne også velge ut de brevene som gjorde seg best på trykk. Likevel trykte Sirene flere leserbrev som for eksempel argumenterte for at det var positivt å være husmor. Dette kommer vi tilbake til i kapittel 2. Selv om Sirenes mål var å være et alternativ til ukebladene som fremmet tradisjonelle kjønnsrollemønstre, gav de plass til de leserne som forsvarte husmorrollen. Lindtner skriver at den tradisjonelle husmoren var en fiende for Sirene, dette var problematisk da bladet prøvde å henvende seg til denne gruppen kvinner for og bevisstgjøre.⁵¹

Mange av de som leste Sirene var ikke medlemmer av noen kvinneorganisasjon. Sirene ville nå ut til alle kvinner, også de som ikke identifiserte seg med feminismen, og på den måten gjøre feminisme interessant for massene.⁵²

---

⁴⁶ Ukjent forfatter, *Sirene*, kampdager 2003 < www.kampdager.no/arkiv/magasiner/sirene > (Sist aksessert 06.03.2014)

⁴⁷ Ukjent forfatter, *Om Sirene*, Kilden 30.05.2007 <<http://kilden.forskningsradet.no/artikkel/vis.html?tid=46370>> (Sist aksessert 11.11.2013)

⁴⁸ Lindtner, Skarsbø, Synnøve ”over disken som varmt hvetebrød- Sirene og den norske populærmeminismen” i Danielsen, Hilde; *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet, Oslo 2013:* 111-112

⁴⁹ Sst: 112

⁵⁰ Sst:105

⁵¹ Sst: 138

⁵² Sst: 148

Sirene ønsket å skape et kvinnefelleskap. Lindtner skriver at det likevel kan hevdes at bladet fremmet en bestemt oppfatning av hvilke personlige erfaringer som skulle danne grunnlaget for en felles kvinnelighet og dermed forandring. Mange artikler var direkte i henvendelsesform og prøvde å skape identifikasjon med leserne. Lindtner skriver videre at det så ut som at den gjennomsnittlige leser av Sirene syntes slik å være heteroseksuell og fra middelklassen. Hun var eller skulle bli mor.⁵³ Redaksjonen i Sirene, på sin side presenterte seg som mor eller datter. De nedtonet seg selv med tanke på yrke og utdanning.⁵⁴

I 1977 skrev redaksjonen på lederplass at de tok avstand fra å bidra til bevisstgjøring av kvinner, altså det som hadde vært bladets målsetning fra starten. Grunnen til dette var at redaksjonen hadde fått mange henvendelser fra lesere som var lei av å bli pådyttet en undertrykkelse de selv ikke følte⁵⁵. Det var også flere husmødre som gav uttrykk for dette synspunktet. Dette skal vi se nærmere på i det tredje kapittelet i oppgaven.

Siste nummer av Sirene kom ut i 1983. Opplaget hadde gått nedover. Brekke forteller at en av grunnene til dette var at man nå kunne lese det stoffet Sirene før hadde vært alene om, i andre medier.⁵⁶ En annen grunn var at relasjonen mellom Sirene og aktive i kvinnebevegelsene var svekket på grunn av uenigheter rundt synet på pornografi.⁵⁷ Nedleggningen av Sirene kommer jeg tilbake til i kapittel 4.

Metode

I forbindelse med studien av tidsskriftet Sirene har jeg valgt å bruke kvalitativ hermeneutisk metode. Ved å fordype meg i tekstene som står i Sirene vil jeg prøve å finne ut hva redaksjonen mente om husmoren, hvordan hun ble fremstilt og hvordan de ønsket å endre husmorrollen.⁵⁸

Å bruke aviser/magasiner som historiske kilder

Hallvard Tjelmeland skriver i sin artikkel, som handler om aviser som historiske kilder, at aviser er viktige kilder fordi de blant annet representerer samtidens samfunn. I denne sammenheng bruker man da i mange tilfeller kilden som *beretning*. Men aviser kan også

---

⁵³ Sst: 132

⁵⁴ Sst: 137

⁵⁵ Sst: 142

⁵⁶ Ukjent forfatter, *Om Sirene*, Kilden 30.05.2007 <<http://kilden.forskningsradet.no/artikkel/vis.html?tid=46370>> (Sist aksessert 11.11.2013)

⁵⁷ Ukjent forfatter, *Sirene*, kampdager 2003 <www.kampdager.no/arkiv/magasiner/sirene> (Sist aksessert 06.03.2014)

⁵⁸ Kjelstadli, Knut, *fortida er ikke hva den engang var – en innføring i historiefaget*, Oslo 1999: 183

brukes som *levning*, om fordi de kan vise oss mye mer en akkurat det som det som sto om i en artikkel. Om man for eksempel ut i fra en avis kan lese hvilket miljø denne er en del av, bruker man avis som levning.⁵⁹

Kildene i en avis eller et magasin er enten skriftlige eller muntlige, og som Tjelmeland sier er det ofte at avisene er førstehåndskilder.⁶⁰ Det er likevel, som alltid, viktig med kildekritikk når man bruker slike kilder, da en avis eller et magasin kan ha en klar agenda. Som Tjelmeland skriver, er det vanskelig, hvis ikke umulig, å finne journalistikk som ikke er farget av journalistens subjektive forutsetninger.⁶¹ Som nevnt i det foregående, hadde Sirene en agenda. Det vil derfor være viktig å være bevisst dette når jeg tar i bruk slike kilder.

Tjelmeland påpeker også at aviser kan være meningsdannende, for selv om de gjenspeiler samtidens debatter kan de også være aktører med egne agendaer. Aviser kan også konstruere forskjellige virkeligheter. Med dette i mente, kan man bruke aviser som kilder for å studere *hvordan* virkeligheter blir konstruert.⁶²

Til slutt kan man også se hvordan aviser fungerer som skapere av fellesskap og samtidig er identitetsbyggere. Som eksempel på dette forteller Tjelmeland hvordan en bygds lokalavis kan være med på å fremme dette.⁶³ Jeg mener det samme kan sies om Sirene, da dette var et magasin som prøvde å skape identitet og fellesskap blant kvinner.

Jeg vil se på tidssignalet Sirene som både berettende og som levning. Som beretning på den måten at jeg vil se på konkrete saker som ble skrevet om husmoren. På samme tid vil disse magasinene bli interessante som levning da jeg ønsker å lete etter holdninger og meninger rundt husmoren. Disse vil kanskje ikke komme direkte til uttrykk, men ved hjelp av *diskursanalyse* vil man kunne avsløre slike sider ved tekstene.

Diskursanalyse

Jeg ønsker å ta i bruk diskursanalyse for å analysere tekster i Sirene. Diskurser har med tale, språk og tekst å gjøre. Diskursanalyse handler om å analysere tekst eller språkbruk, betraktet som samfunnsmessig virksomhet og i sin samfunnsmessige kontekst. Man er opptatt av

---

⁵⁹ Tjelmeland, Hallvard, *Aviser som historisk kilde*, i Else-Beth Roalsø, *Å skrive i motvind*, pressehistorisk forening 2004: 114

⁶⁰ Sst: 114

⁶¹ Sst: 117

⁶² Sst: 123

⁶³ Sst: 125

forbindelsen mellom mening og tekstproduksjon. Både skriftlig og muntlig språkbruk kan brukes i en diskursanalyse.⁶⁴

Det finnes mange ulike bruk av diskursanalyse og diskursbegrepet.⁶⁵ Michel Foucault nevnes ofte i forbindelse med diskurser, og er kjent for å ha dannet den kritisk retningen innen feltet. Det er hans definisjon av begrepet jeg vil benytte meg av i denne oppgaven.

Tingenes orden er et av de verkene der Foucault beskriver diskurser. Han beskriver de som de sosiale, historiske og kulturelle betingelsene som gjør det mulig at en ytring eller en handling blir oppfattet som sant eller naturlig. Han viser til hvordan filosofi, økonomi og biologi ble til og utviklet seg som vitenskap på 1800-tallet, og hvordan de som diskurser ble ordnet, da en viss type utsagn ble regnet som sanne og usanne.⁶⁶

Den nye kvinnebevegelsen

På slutten av 1960 tallet og starten av 1970 tallet nådde den nye kvinnebevegelsen Norge. Nye kvinneorganisasjoner ble dannet, og de allerede etablerte fikk et oppsving.⁶⁷ Betegnelsen *den nye kvinnebevegelsen* ble brukt av aktivistene selv og av de som beskrev 1970-tallets feministbevegelse.⁶⁸

Den nye kvinnebevegelsen fikk stor innflytelse på debattene som handlet om forholdene mellom kjønn. Kvinnene i disse bevegelsene hevdet samfunnet var et gammeldags mannsamfunn, som definerte deres liv, og de gjorde opprør mot dette.⁶⁹ Målet til den nye kvinnebevegelsen var å etablere et nytt kvinneideal. Dette var den frigjorte og selvstendige kvinnen. De så på husmorrollen som oppofrende og klaustrofobisk. De ønsket de å ta farvel med denne rollen.⁷⁰

På 1800-tallet hadde kvinnekampen vært en liberal og borgerlig aktivitet. Med den nye kvinnebevegelsen ble kvinnekampen knyttet til den politiske venstresiden. Flere nye kvinnegrupper organiserte seg. Sånn som Nyfeministene, Kvinnefronten, Brød og roser og

---

⁶⁴ Werner Christer Mathisen, *Diskursanalyse for statsvitere, hva, hvorfor og hvordan*. Oslo 1996: 1

⁶⁵ Holter, Harriet "Fra kvalitativ metode til samfunnsforskning" i *Kvalitativ metode i samfunnsforskning*, Red. Holter, Harriet og Kalleberg, Ragnvald, Oslo 1996: 19

⁶⁶ Foucault, Michael *Tingenes orden, en arkeologiske undersøkelse av vitenskapen om mennesket*, Oslo 1996

⁶⁷ Førde, Fougner, Britt: *Kvinneliv – Om Norske kvinner i 1880 – og 1980 åra*, Oslo 1990: 13

⁶⁸ Hilde Danielsen (red): *Da det personlige ble politisk, Den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*, Oslo 2013: 68

⁶⁹ Danielsen, Hilde, Eirinn Larsen og Ingeborg W. Ovesen, *Norsk likestillingshistorie 1814-2013, 2013 :277*

⁷⁰ Sst: 277

flere mindre uavhengige kvinnegrupper. De nye kvinnegruppene fokuserte på den enkelte kvinnes hverdags erfaringer og de satte dem inn i en politisk sammenheng. Målet var at om kvinner delte erfaringene sine med andre kunne dette endre samfunnet. Det krevdes endringer av holdninger. Kjønsrollene ble sett som kulturelt skapt og derfor var de også mulige å endre. Kjønsroller ble sett på som en tvangstrøye av kvinnebevegelsen. *Frigjøring* var et viktig ord for mange av de sosiale bevegelsene på denne tiden. Aktivistene ønsket å frigjøre seg fra de bestående systemene. Det var ikke nok å gi kvinner like rettigheter som menn. Da godtok man de mannlige normene som samfunnet var basert på. Man skulle jobbe for et nytt samfunn, med kvinners verdier og i protest mot den kapitalistiske logikken.⁷¹

Tradisjonelle oppfatninger om familielivet og privatlivet ble utfordret, de ble beskrevet som tvangsbaserte, urettferdige og undertrykkende institusjoner. Husmorrollen ble beskyldt for å være det patriarkalske samfunnets grunnmur, og denne rollen hindret kvinner i å realisere sine evner. Hun ble framstilt som avhengig og undertrykt.⁷²

Retten til å delta i yrkeslivet når man var kvinne betydde ikke det samme som at dette var praktisk mulig. Dette krevde økonomiske selvstendighet, en ny fordeling av oppgaver mellom kjønnene i hjemmet og at samfunnslivet og ikke minst at kvinner utfordret de forventningene samfunnet hadde til kjønnsrollene. De nye feministene brukte bevisstgjøringsgrupper, der kvinner delte erfaringer. Aksjonsformene skulle engasjere og sjokkere. Et eksempel på dette var da de kuppet en missekåring.⁷³

I 1974 var det cirka 5 000 organiserte medlemmer i den nye kvinnebevegelsen, men Husmorforbundet hadde 50 000 kvinnelige medlemmer.⁷⁴ Likevel var kvinnebevegelsens medlemmer langt mere aktive, og medlemstallet i Husmorsforbundet var på vei nedover.⁷⁵

Om Husmoren

«For nordmenn i dag er husmoren langt på vei historie», skriver Anna Jorunn Avdem i boken *Husmorparadiset*⁷⁶. Det er i dag svært få som kaller seg husmødre og de finnes ikke lengre i statistikken. I 1970 brukte Statistisk Sentralbyrå kategorien husmor for aller siste gang.⁷⁷

---

⁷¹ Sst: 293

⁷² Sst: 294

⁷³ Sst: 297

⁷⁴ Sst: 293

⁷⁵ Sst: 293

⁷⁶ Avdem, Anna Jorunn, *husmorparadiset*, Oslo 200 :10

⁷⁷ Sst: 10

Likevel ser det ut som at visse tanker rundt hva som er manns- og kvinnearbeid fremdeles står sterkt den dag i dag, og at kvinner fremdeles er de som gjør mest husarbeid, skriver Avdem.⁷⁸

De to-tre første tiårene etter andre verdenskrig var et unntak i historien, påpeker Avdem. I denne perioden var mange gifte kvinner husmødre på heltid. Slik har det verken vært før eller siden i den vestlige delen av verden.⁷⁹

I 1920-årene var 45 prosent av voksne kvinner gift, mens i 1950 økte disse tallene til 57 prosent. I 1960 var det oppe i 62 prosent før ekteskapskurven flatet ut. Man var også yngre når man giftet seg på denne tiden, to av tre kvinner som giftet seg var under 25 år. Når du var gift på denne tiden var du også husmor. I 1950 var 53 prosent av voksne kvinner registrert som husmødre og i 1960 var det over 55 prosent. Denne statistikken gjaldt riktig nok også de som var gårdshusmødre eller hadde uregistrert deltidsarbeid.⁸⁰

Avdem forteller også at det var normen at gifte kvinner skulle være husmødre på denne tiden. I mellomkrigstiden vedtok både Arbeiderpartiet og LO prinsippet om at ikke begge ektefeller skulle være i lønnet arbeid. Én lønn skulle være nok til å forsørge familien, og da var det innforstått at det var mannen som skulle jobbe ute, og at kvinnen skulle være hjemme.⁸¹

I de første tiårene etter krigen ble husmødrene synlige på en ny måte. Dette var i organisasjonsliv og utdanning, i næringslivets markedsføring, mediebildet og i underholdning. Man viste en økt interesse for husmoren og hjemmet, som var hennes arbeidsplass. Hjemmet var i seg selv viktig for samfunnsbyggingen på denne tiden. Hjemmet skulle reflektere den nye tiden med vekst, velstand og harmoni.⁸²

Med tiden kom nye hjelpemidler i husholdningen, slik som vaskemaskin og oppvaskmaskin. Arbeidet husmoren gjorde skulle effektiviseres. Husmorforbundet la vekt på at husmoren var hjemmearbeidende og ikke hjemmeværende. De ønsket at husmoren skulle bli sett på som en profesjonell yrkesgruppe. Husmødre hadde et arbeid som måtte læres, som kunne avgrenses og måles. Arbeidet til husmødre kunne med dette ligne på løsarbeid. Mange hevdet at når husmoren hadde arbeidslivets plikter, måtte de også ha arbeidslivets rettigheter. Gjennom årene krevde husmødrene rett til bedre arbeidsforhold, husmorlønn, husmorferie, husmorvikar

---

⁷⁸ Sst: 10

⁷⁹ Sst: 11

⁸⁰ Sst: 16

⁸¹ Sst: 18

⁸² Sst: 27

og at arbeidet skulle verdsettes økonomisk, de ønsket at arbeidet deres skulle regnes inn i nasjonalproduktet. Husarbeidet ble med i nasjonalregnskapet 1946-1948, men ble tatt ut igjen, med begrunnelsen at det var ingen andre land som hadde dette med i regnskapet.⁸³

Ingrid Birce Müftüoglu skriver at husmorens tilbaketog henger sammen med den offentlige debatten om likestilling. Husarbeidet ble enklere, man fikk færre barn og det ble mindre attraktivt å være husmor, og det åpnet seg arbeidsmuligheter for kvinner i omsorgsykker og varehandel. Virket også mindre meningsfylt for nye generasjon kvinner. Husmoren ble et symbol på et liv mange unge kvinner på 60 og 70-tallet ønsket seg vekk fra.⁸⁴

Oppgavens oppbygning

Oppgaven består av fire kapitler. I kapittel 2 ser jeg på hvordan redaksjonen i Sirene har fremstilt husmoren, og på de forskjellige måter de skrev om henne. Kapittelet er delt inn i tre deler: 1) husmorens økonomiske situasjon, 2) husmor eller yrkeskvinne og 3) hva bør husmoren føle. Det var spesielt disse temaene redaksjonen i Sirene belyste da de skrev om husmorens rolle. I kapittel 3 ser jeg på hvordan leserne til Sirene, og da spesielt husmødre, reagerte på hvordan Sirene fremstilte husmorrollen. Kapittelet er delt inn på samme måte som kapittel 2. Jeg tar for meg tema for tema, for finne ut hvordan leserne stilte seg til Sirenes fremstillinger. I avslutningskapittelet oppsummerer jeg og diskuterer om husmoren kan defineres som et såkalt *grenseobjekt*.

---

⁸³ Sst: 140-141

⁸⁴Müftüoglu Birce, Ingrid, *Hverdagens politikk i 1970-tallets kvinnebevegelse*, Bergen 2013 :12

2. Sirenes syn på husmoren

Det første nummeret av Sirene fra 1974 hadde husmødre som tema. I lederartikkelen til dette nummeret kan vi lese: «Vi finner ikke noen løsning på kvinne-utbytting og urettferdighet på grunn av kjønn før vi kvinner slutter å tilpasse oss rollen som husmor.»⁸⁵ Som vi ser, hevdes det her at husmorrollen ikke bare bidrar til urettferdighet mellom kjønnene, men at den også er en grunnleggende årsak til dette. Videre ble det spurt: «Har ikke samfunnet bruk for husmødre?» På dette spørsmålet ble følgende svar gitt:

«Jo det samfunnet vi har i dag, mannssamfunnet, konkurransesamfunnet, sløsesamfunnet, forureningsamfunnet, voldsamfunnet, samfunnet med økende trafikkulykker hver dag, samfunnet som gir blaffen i sine barn og sin ungdom, som gir folk pornografi for kjærlighet, som ikke gir folk, og spesielt kvinner arbeid der de helst vil bo. Dette er vårt samfunn, i en verden som går mot katastrofe på grunn av overbefolkning og matmangel.»⁸⁶

Redaksjonen beskrev et samfunn som tilsynelatende var på randen av å gå til grunne, og fremhevet viktigheten av husmoren. Eller sagt annerledes: datidens forfallende samfunn trengte husmoren. Videre ble det skrevet: «Er vi interessert i å bidra til våres barnebarns kollektive undergang? I så fall kan vi fortsette å forsvare husmor-rollen.»⁸⁷

Forklaringen på dette, var at dersom husmorens fokus lå *inne i* hjemmet, ville ikke husmoren kunne fokusere på å endre samfunnet *der ute*.⁸⁸ Redaksjonen i Sirene uttrykte altså en misnøye med datidens samfunn og oppfordret til forandring. Denne forandringen kunne ikke finne sted dersom husmoren eksisterte, da husmorrollen og samfunnsengasjement ikke lot seg forene. På det ene siden kan det virke som at redaksjonen ønsket å *avskaffe husmorrollen*, da denne stod i veien for et nytt, ønskelig samfunn. På den andre siden tok redaksjonen i Sirene også ordet for å *forsvare husmorrollen*, og kvinnens rett til å være husmor når hun selv ønsket det:

«Dere føler dere truet i dag, og sier gjerne med en viss selvmedlidende bitterhet, at dere er *bare husmødre*. I følge statistikken er dere *gifte kvinner uten inntektsgivende arbeid*. Samfunnet og politikerne understreker at dere utøver et yrke som ikke kan prises høyt nok. Men hvorfor har dere da

---

⁸⁵ Redaksjonen i Sirene hadde flat struktur. Derfor står det ingen enkeltpersoner som forfattere av Sirenes lederartikler. Jeg regner derfor med at det som stod i disse var noe hele redaksjonen stod inne for. *Kom*, i Sirene nr. 1 1974:1

⁸⁶ Sst

⁸⁷ Sst

⁸⁸ Sst

ikke fått de rettigheter og den beskyttelsen som gjelder ellers i yrkeslivet? Samfunnet og politikerne sier at dere kan velge dette yrke fritt. Men det er ikke sant. Dere kan bare utøve yrket dersom dere er gift. Dette er et yrke knyttet til mannen og ekteskapet. Når dere står alene kan dere ikke velge fritt lenger. Da skal dere tvinges ut i annet arbeid. Når dere står alene med barna er altså ikke husmoryrket mer verdt enn at det skal utføres som ekstraarbeid. Dette kaller vi dobbeltmoral.»⁸⁹

Her ser vi at IdaLou Larsen i redaksjonen i Sirene kritiserte at husmoren ikke fikk samme rettigheter og beskyttelse som gjaldt i yrkeslivet. Larsen kritiserte også at husmoren bare kunne velge å være husmor så lenge hun var gift, og at samfunnet presset husmoren ut i yrkeslivet om hun var enslig. Dette er det motsatte av hva som ble uttrykte i sitatet over, der husmødre ble oppfordret til å gå ut i yrkeslivet.

Som vi ser av sitatene, lå det en dobbelthet/tvetydighet i hvordan Sirene skrev om husmoren. Det er denne dobbeltheten/tvetydigheten jeg skal se nærmere på i dette kapittelet. Hva var det redaksjonen i Sirene ville med husmorrollen? Ønsket de å avskaffe husmoren eller ønsket de å heve hennes status?

Etter å ha gjennomgått Sirene fra 1973 til 1974, var det spesielt tre temaer Sirene skrev om angående husmoren. Jeg har delt opp dette kapittelet i disse tre temaene: 1) Først vil jeg se på hva Sirene skrev om den økonomiske situasjonen til husmoren. 2) Deretter vil jeg se på hvordan de oppfordret eller ikke oppfordret husmoren til å gå ut i arbeidslivet. 3) Til slutt vil jeg se på hvordan redaksjonen i Sirene skrev om hvordan husmoren selv oppfattet sin egen situasjon. Dette er naturligvis emner som lett flyter inn i hverandre. Likevel kan det være nyttig å kategorisere det på denne måten, for å tydeliggjøre hovedtemaene Sirene har skrevet om omkring husmoren.

1) Husmor og økonomi

Etter å ha gjennomgått materiale som tar for seg husmorens økonomiske situasjon, er det spesielt to emner som stikker seg frem: Redaksjonen i Sirene skrev flere ganger om skatteloven skatteklasse 2. Dette var og er en ordning som gir skattefradrag til familier hvor én er hjemmeværende. I loven heter det at det er parten som er i arbeid, som får skattefradrag

---

⁸⁹ Larsen, IdaLou, *Opprop til norske husmødre*, Sirene nr. 1 1976 : 5

fra det han eller hun tjener.⁹⁰ Det andre emnet som Sirene beskjeftiget seg med var spørsmål som gjaldt lønn og forsørgelse av husmødre.

På 1950- og 1960-tallet var normen at gifte kvinner ble forsørget av mannen. Bakgrunnen for dette var blant annet bestemmelser fra LO og Arbeiderpartiet, om at ikke begge ektefeller burde være i lønnet arbeid. De hevdet dette kunne hjelpe på arbeidsledigheten.⁹¹ Mannen som eneforsørger har bare eksistert i en kort periode. Til tross for at denne perioden ikke varte i mer enn noen få år, er det viktig å nevne den, da mannen ble tillagt et ideal om forsørgeransvaret. Idealet med mannen som forsørget og konen som ble forsørget, møtte sterk kritikk på 1970-tallet.

Hva ble skrevet i Sirene om disse emnene? Ønsket redaksjonen å forbedre eller avskaffe husmorrollen? La oss se nærmere på dette.

Gratis hushjelp

I lederartikkelen fra første nummer av Sirene fra 1974, kan vi lese:

«Jo visst får vi penger av mennene våres, vi får penger, vi tjener dem ikke, for at vi skal lage mat til mennene. Holde huset i orden for dem, sy i knapper for dem, stryke skjorter for dem, AKKURAT SOM EN ANNEN TJENER. Forskjellen er bare at tjenere, eller hushjelpen, eller sekretæren, eller barnepleiersken FÅR LØNN. FÅR FERIEPENGER. FÅR FERIE.»⁹²

Kritikken av at husmoren fikk penger av sin mann og ikke tjente de selv, henger trolig sammen med det Sirene anså det som mer respektabelt å tjene penger enn å få penger. Fikk man økonomisk støtte, hadde man på en måte ikke arbeidet for den. En måte å tolke dette, er at det var lønnet arbeid som ble sett på som arbeid av Sirenes redaksjon. Da husmoren ikke tjente egne penger, kunne heller ikke dette arbeidet betraktes på som et fullverdig yrke. Det kan tolkes som om Sirene ønsket å endre den økonomiske situasjonen til husmoren på en måte som bidro til at hun selv kunne tjene penger. I lys av dette kan det se ut til at Sirene i denne sammenheng ønsket å forbedre husmorrollen.

---

⁹⁰ Stang, Dahl, *Kvinnerett – Ekteskapet, den moderne husmannskontrakten, Noen kvinnerettslige problemer*, Oslo 1976: 13

⁹¹ Lønnå, Elisabeth, Lo, «DNA og striden om gifte kvinner i arbeidslivet» i *Kvinner selv, syv bidrag til norsk kvinnehistorie*, Red; Blom, Ida og Hagemann, Gro. Oslo, 1977: 153

⁹² *Kom*, Sirene nr. 1 1974: 1

I Sirene nr. 1 1976 finner man en artikkel som heter «Opprop til norske husmødre». Denne teksten handler om skatteklasser 2 og hvordan loven rammet husmødrene økonomisk.

Artikkelen så på hvordan lovverket påvirket husmødres sosiale status:

«Vi må forlange at det blir slutt på den umoralske dobbeltbeskatningen av foreldres utgifter til barnepass. Vi må avskaffe skatteklasser 2 som gjør det mer lønnsomt for mannen å ha kona hjemme jo mer han tjener.»⁹³

Som sitatet viser, fremstår redaksjonsmedlem IdaLou Larsen som en sterk motstander av paragrafen, og taler her for avskaffelse av skatteklasser 2.

«Det er faktisk slik i Norge i dag at fra det øyeblikket mann gifter seg, har han rett til gratis arbeidshjelp i huset. I følge statistikken finnes det over tredve tusen gifte barnløse kvinner mellom 30 og 45 år i Norge som ikke er ute i arbeidslivet. Deres eneste beskjeftigelse er med andre ord å stelle og stulle for en voksen mann, som attpåtil får klassefradrag for å ha henne i huset.»⁹⁴

Larsens kritikk av skatteklasser 2 gikk blant annet på at ordningen gav mannen *gratis hushjelp*. Når det er ordet *gratis* som brukes, er det rimelig å anta at Larsen syntes det var urettferdig at den hjemmearbeidende konen ikke fikk betalt for det arbeidet hun gjorde for mannen. Om det er dette som uttrykkes, er det i tråd med hva redaksjonen gav uttrykk for i lederartikkelen: nemlig at det var kritikkverdige at husmødrene *fikk* og ikke *tjente* penger selv. Det kan også tolkes som et uttrykk for at Sirenes redaksjon ønsket å bedre husmorrollen økonomisk sett. På den andre siden kan sitatet betraktes som en kritikk av husmorrollen, da Larsen hevdet det var unødvendig at kvinner var hjemmeværende så lenge de ikke hadde barn, men kun stelte for mannen. Tolkes det i den retning, kan det se ut til at Sirene ønsket å avskaffe husmorrollen. Dermed utkrystalliserer det seg to diskurser i det empiriske materialet: 1) forbedring av husmødrenes situasjon 2) avskaffelse av husmoren.

Makt

På 1950- og 1960-tallet var normen at gifte menn var gode familieforsørgere. Mannens lønn skulle dekke faste utgifter, regninger, boliglån og mat. I denne perioden var dette en tydelig maskulin plikt.⁹⁵

Menns lønnsarbeid har innenfor kvinne- og kjønnsforskning blitt sett på som en individuell rettighet, og kvinner har kjempet for å oppnå de samme rettigheter som menn. Forskning

---

⁹³ Larsen, IdaLou, *Opprop til norske husmødre*, Sirene nr. 1 1976: 6

⁹⁴ Sst: 6

⁹⁵ Slottemo, Hilde Gunn «Ansvarlighetens menn, normer for maskulinitet i etterkrigstidens industrisamfunn» i *Tidsskrift for kjønnsforskning*, nr. 1-2 2009: 66

innen feltet har vært opptatt av hvordan arbeidslivet kan gi enkelte fordeler og fortrinn. Begreper som *makt* og *rett* har ofte blitt bruk for å tolke menns lønnsarbeid. Det kan tenkes at dette var på grunn av de politiske målene som fantes da kvinneforskningsfeltet utviklet seg. Båndene mellom kvinneforskning og kvinnebevegelsen var ofte sterke. Rett til lønnet arbeid var en viktig kampsak for kvinnebevegelsen på 1970-tallet. Lønnsarbeid ble sett på som en rettighet kvinner vant.⁹⁶

Forskere har som nevnt også vært opptatt av hvordan lønn og yrkestilknytning har satt menn i en maktposisjon i forhold til kvinner. Lønnsarbeid gav kontroll over inntekt og lønninger, dette gav mannen maktmuligheter, som kvinnelige husmødre i mindre grad hadde.⁹⁷ Hvordan fremstilte redaksjonen i Sirene forholdet mellom lønn, yrkestilknytning og makt?

«Vi må huske på at våres skattelover er laget av menn. Det er nok fremdeles en fjær i hatten for en mann at han har råd til å ha en kone gående hjemme. Selvfølelsen hans vokser når det er han, og bare han som tjener penger. Vi vet alle at penger gir makt i vårt samfunn.»⁹⁸

Det kan tolkes som at Sirene mente at menn (som lagde skattelovene) prøvde å begrense husmødres mulighet til å tjene egne penger, gjennom skatteklasse 2, og at dette var en bevisst handling fra menns side. Larsen trekker med dette paralleller mellom økonomiske midler og makt. Videre stod det:

«Ideelt sett er mann og hustru ”likemenn” (finnes det noe annet ord?), men i praksis er han hennes sjef og arbeidsgiver, og bare han kan påskjønne hennes innsats med et hustrugratiale, en hundrelapp som hun kan få bruke bare på seg selv!. Lykkelige husmødre benekter dette. De hevder at de ikke føler det sånn, og la oss for deres skyld håpe at det er sant. Men når kvinner går tilbake til yrkeslivet etter en lang periode som hjemmевærende, understreker de alle hvor fantastisk det føltes å få lønn for arbeidet.»⁹⁹

Larsen beskrev her en skjev maktfordeling i ekteskapet som oppstod når det kun var mannen som tjente penger. På grunn av dette oppfordret hun husmødrene til å gå ut i yrkeslivet. Som nevnt i det foregående, var retten for lønnet arbeid noe kvinnebevegelsen kjempet for, og i lys av dette talte hun kvinnebevegelsens sak, når hun argumenterte for hvor fantastisk det føltes å tjene egne penger. Forfatteren henvendte seg med dette til husmoren samtidig som hun brukte husmoren for å fremme kvinnebevegelsens interesser.

---

⁹⁶ Sst: 66

⁹⁷ Sst: 67

⁹⁸ Larsen, IdaLou, *Opprop til norske husmødre*, Sirene nr. 1 1976: 7

⁹⁹ Sst: 7

Det kan videre tolkes at Larsen argumenterte for at husmødrene skulle forlate husmorrollen. Så lenge kvinnen ikke tjente egne penger, var hun underordnet mannen. Den underordnede husmoren bidro altså med å opprettholde det patriarkalske samfunnet.

«[...] indirekte har også skatteklasse 2 en del å si når husmoren vil ut i yrkeslivet igjen. Hun skal ikke tjene mange kronene før mannen kommer i skatteklasse 1. Tjener hun over femten tusen i året, blir både hun og mannen skattet akkurat som enslige, uansett hvor mange barn de har hjemme. Til sammen får de som regle noe mer å rutte med – skjønt av og til så lite at det ikke engang oppveier tapet av skatteklasse 2 - , men det er ikke alltid det mannen tenker på den dagen han får mindre penger utbetalt, og attpåtil må skynde seg hjem for å hjelpe til med middag og oppvask. Da er vel løsningen at hun jobber deltid, eller får seg et riktig lavt lønnet arbeid? Ikke alltid. Mannen beholder klasse 2, men hennes inntekt blir lagt på toppen av hans, og progresjonen fører til at det ofte blir svært lite igjen av lønnen hennes.»¹⁰⁰

Samtidig som Larsen først oppfordret husmødre til å søke arbeid, ser vi også at husmødre kom svært dårlig ut grunnet skatteklasse 2, om de først valgte å gå ut i yrkeslivet. Så ifølge forfatteren undertrykte lovverket husmødre samtidig som det var til hinder for de som ønsket å tjene egne penger. Dermed understrekte Larsens argumentasjonsrekke hvor viktig det var for husmødre at skatteklasse 2 ble tatt ut av lovteksten.

Hva forsøkte egentlig Sirene her å fortelle leserne? Sitatene bærer preg av å ville bevisstgjøre leserne på at så lenge det kun var mannen som hadde inntekt, var kvinnen undertrykt. Og at med penger fulgte makt. Her lå også en anmodning til husmødre om å handle; ta seg lønnet arbeid og tjene egne penger. Larsen beskrev hvordan skatteklasse 2 gjorde det problematisk for kvinner å tjene egne penger. Så på den ene siden oppfordret redaksjonen til at kvinner skulle jobbe ute, og i så måte er dette et argument for at de ønsket å avskaffe husmorrollen. Likevel ser det ut som at Larsen mente skatteklasse 2 stod i veien for dette, og at den først måtte avskaffes.

Forsvar av husmorrollen

Larsen kritiserte at kvinner ikke hadde valgfrihet til å velge å være hjemmeværende om de var enslige. Det kan virke som hun etterlyste en politikk som gjorde det mulig for kvinner å være husmødre, selv om de var enslige og ikke ble forsørget av mannen. Med andre ord forsvarte hun her husmorrollen eller rollen som barneoppdrager. Hun gav også uttrykk for at det ble begått en stor urett mot kvinnen, da hun ble tvunget ut i arbeidslivet for å forsørge seg selv:

---

¹⁰⁰ Sst: 7

«Blir forholdene for uverdige, går ekteskapet gjerne i oppløsning i våre dager. Blir kvinnen da beskyttet slik at hun fortsatt kan utøve den hellige morsgjerningen som hun har valgt? Nei, da står hun selv ofte på bar bakke. Bidragsfogden forskutterer barnebidraget, men ikke underholdningsbidraget til husmoren, og underholdningsbidraget får hun bare i en overgangsperiode. Den sagnomsuste valgfriheten gjelder ikke den separerte og den skilte. Hun kan ikke velge å bli barneoppdrager av yrket. Enten hun har små barn eller ikke, skal hun værsgod omskoleres og ut i arbeidslivet for å ”forsørge” seg selv.»¹⁰¹

Larsen kritiserte også at husmoryrket ikke var til å leve av om mannen forsvant, og slik fremstår utsagnet som et argument for at husmødre burde få husmorlønn. Samtidig kan det også være et argument mot skatteklasser 2-ordningen, som medførte at husmødre måtte arbeide gratis og at de var avhengige av ektefellenes lønn. I forhold til tanken rundt husmorlønn, ser vi også her to ulike diskurser: På ett vis uttrykkes det at husmoren burde ha lønn, slik at hun ikke ble uten levebrød om mannen forsvant. På en annen side burde ikke mannen få redusert skatt for å ha konen hjemme, for da hadde muligens flere husmødre heller valgt eget lønnsarbeid, som kunne gjøre dem økonomisk uavhengig.

«Husmødre føler i dag at deres oppdragergjerning blir nedvurdert, og at de blir presset ut i arbeidslivet, akkurat som om en hvilken som helst utejobb var bedre enn å ta seg av egne barn. De føler seg angrepet av kvinnesakskvinner, de er i forsvarsposisjon. Ja vel. Ved festlige anledninger heves de til skyene, men i praksis er de nektet omtrent alle rettigheter. Faktisk anerkjenner samfunnet dem bare gjennom skatteklasser 2. Hvilken anerkjennelse!»¹⁰²

Som vi ser av sitatet, ble samfunnet kritisert for å ikke anerkjenne husmorens innsats. Det kan derfor tolkes som om Larsen forsvarte husmorrollen og ønsket å forbedre den. Husmoren ble bare anerkjent gjennom skatteklasser 2, skriver Larsen med en ironisk tone. Samtidig hevder hun at dette ikke var godt nok. Også her vil det være naturlig å tro at Larsen vil legge opp til en løsning som vil bedre husmorens status.

Under delen som tok for seg forholdet mellom makt og økonomiske midler, så vi at Larsen oppfordret husmødrene til å ta seg lønnet arbeid utenfor hjemmet. Dette fordi de forble undertrykte så lenge det bare var mannen som hadde betalt arbeid. I disse sitatene, derimot, ser vi at Larsen forsvarte husmødrenes rett til å være husmor, selv om hun ikke hadde en mann som forsørget henne. Og jeg har tolket noen av sitatene som et ønske om for eksempel husmorlønn. Noe som gjør det fornuftig å anta at tanken om husmorlønn ikke var fremmed for redaksjonen i Sirene, var at de flere ganger intervjuet mennesker og trykte artikler som

---

¹⁰¹ Sst: 7

¹⁰² Sst: 8

argumenterte for hvorfor husmorlønn var viktig. Eksempel på dette var artiklene «Lønn for husarbeid» og «Husmødre *bare* og *både og*».¹⁰³

Videre kritiseres samfunnet for å presse den enslige husmoren ut i yrkeslivet. Larsen både oppfordret husmødre til å slutte i husmorrollen for å tjene egne penger, og kritiserte samfunnet for å presse enslige husmødre ut i arbeidslivet.

Respekt for barneoppdragelsen

Larsen var tydelig på at hun ville avskaffe ordningen med Skatteklasser 2. Hvilke økonomiske ordninger ønsket hun å erstatte den med? Ønsket hun en ordning som forbedret situasjonen til husmoren, eller en ordning som ville bidra til å avskaffe henne?

«Det finnes over en halv million hjemmeværende husmødre i Norge i dag. Heller enn å bruke tid og krefter på å forsvare seg mot innbilte fiender, bør de rette sine anklager mot de som virkelig undertrykker dem, det finnes nesten fire hundre tusen gifte yrkeskvinner med barn som også er husmødre på deltid. Vi kvinner bør forene våre krefter. Sammen er vi nesten en million, vi er en maktfaktor, og makt må det til skal vi gjenreise respekten for vår gjerning som barneoppdragere.»¹⁰⁴

Sirene oppfordret kvinner til å stå sammen for å gjenreise respekten som barneoppdrager. De nevnte imidlertid ikke noe om å gjenreise respekten for de andre arbeidsoppgavene husmoren hadde, kun barneoppdragelsen. I neste sitat kommer det frem hva Larsen sitt forslag for å heve statusen for barneoppdragelsen var:

«Hva bør vi forlange? Ikke husmorlønn, men en omsorgslønn knyttet til barnet, dvs. en slags forlengelse av vår nåværende barnetrygd. Disse pengene må følge barnet, for de skal brukes til å lønne den som virkelig har hånd om det, det være seg moren, faren eller en tredje person.»¹⁰⁵

Hvorfor var ikke andre arbeidsoppgaver viktige for Sirene? Jeg tolker kravet om omsorgslønn dit hen, at det var arbeidet man gjorde med barna sine man skulle få noe igjen for, og som Larsen hevdet at samfunnet ikke anerkjente nok. Med andre ord skulle man få lønn for å ta seg av barna, men ikke for å ta seg av mannen. I så måte var det kun den ene side husmorens arbeid som her anerkjennes. Dette kan komme av det ikke var husmorrollen som skulle få forbedringer, men heller mødres status generelt. Dette taler med andre ord mot å skulle heve husmorens status.

---

¹⁰³ Kirsti, Ellen: *lønn for husarbeid* Sirene nr.5 1976:10-11; Bingen, Alfhild *Husmødre "bare" og "både og"* Sirene nr. 2 1976: 2-3.

¹⁰⁴ Sst: 9

¹⁰⁵ Sst: 9

Hvordan skulle omsorgslønn fungere ifølge Larsen?

«Man vil naturligvis kunne diskutere hvor lenge et barn krever et menneske på heltid. Det vil være rimelig å la barnet begynne i barnehage når de fyller tre år. Dermed vil faren eller moren kunne vende tilbake til arbeidslivet – vel og merke i deltidsstilling – uten å ha mistet ansiennitet eller pensjonspoeng. Urealistiske fremtidsperspektiver? Det har man alltid sagt om nye tanker. Det vil bli dyrt for samfunnet og hvem skal betale? Som en begynnelse vil staten få inn et par milliarder ved å sløyfe skatteklasser 2. for øvrig får det bli politikernes sak å foreta de nødvendige omprioriteringene. De har alltid yndet å omtale morsgjerningen i høytravende vendinger. LA OSS TA DEM PÅ ORDET, OG FORLANGE SYNLIGE BEVIS PÅ VERDIEN AV VÅR INNSATS!»¹⁰⁶

Når hun skrev at faren eller moren kunne vende tilbake til arbeid etter tre år med forsørgerlønn, virker det som at hun så for seg at alle mødre hadde en jobb å vende tilbake til. Dette var imidlertid ikke en løsning for alle husmødre, da mange av disse ikke hadde noe arbeid å vende tilbake til. Når redaksjonen samtidig ønsket å fjerne skatteklasser 2, er det ikke vanskelig å se at dette ville ha bidratt til forverre den økonomiske situasjonen for mange norske familier. For om konen var hjemme, ville ikke lenger familien motta skattelette. Med andre ord ville dette forslaget ha gjort det vanskeligere å være husmor. Denne type argumentasjon heller mot å avskaffe hele husmorrollen.

Hele denne diskusjonen kan minne om vår tids debatt om kontantstøtte. I dag får kontantstøtteordningen kritikk for å opprettholde tradisjonelle kjønnsrollemønstre. Larsen sitt forslag om omsorgslønn kan sammenlignes med dagens kontantstøtte. Forfatteren ønsket å erstatte skatteklasser 2 og husmorlønn med omsorgslønn, fordi de førstnevnte ordningene bidro til å opprettholde tradisjonelle kjønnsrollemønstre.

Redaksjonen i Sirene kritiserte samfunnet for ikke å anerkjenne arbeidet husmoren gjorde. De kritiserte også skatteklasser 2, da de mente dette gjorde husmoren økonomisk avhengig av mannen. De skrev at den som hadde pengene var den som satt med makten (les: mannen). Samtidig ser vi at Sirene ikke ønsket å gi husmoren husmorlønn for det arbeidet hun gjorde, noe ville ha bidratt til at hun kunne blitt økonomisk selvstendig. De foreslo heller forsørgerlønn frem til barnet kunne begynne i barnehage. Det ligger en tvetydighet i dette: På den ene siden kritiserer redaksjonen i Sirene at husmoren ikke fikk den anerkjennelsen hun fortjente. Samtidig presenterer de en løsning som ville ha gjort det vanskeligere for kvinner å forbli i rollen som husmor. Som vi ser, kommer de samme diskursene til syne også her.

---

¹⁰⁶ Sst: 9

2) Husmor eller yrkeskvinne?

Et annet sentralt tema i *Sirene*, relatert til husmorrollen, var arbeidslivet. Som nevnt tidligere, var retten til lønnet arbeid en viktig kampsak for kvinnebevegelsen på 1970-tallet. På hvilken måte kommer dette til uttrykk i *Sirene*? Ønsket Redaksjonen i *Sirene* at husmoren skulle slutte å være husmor og gå ut i arbeidslivet eller argumenterte de kvinners rett til å være husmødre? Det økonomiske aspektet rundt husmorrollen kom også til å bli relevant under denne tematikken.

Oppfordring til utarbeid

«Vårt mål er at livet skal bli annerledes for neste generasjon. Vi mener at økonomisk uavhengighet er en forutsetning for kvinnens frigjøring. Skal vi delta i utformingen av morgendagens samfunn, må vi også delta i arbeidslivet.»¹⁰⁷

Her var redaksjonen i *Sirene* tydelig på sitt mål. Når redaksjonen skrev at kvinner måtte bli økonomisk uavhengige kan det tolkes som kritikk til husmoren, og en oppfordring om å velge yrkeslivet fremfor husmortilværelsen. På så måte taler dette sitatet for et ønske om å avskaffe husmorrollen.

«300 000 kvinner ynskjer å ta seg løna arbeid. Kvifor gjer dei det ikkje? Kvifor gjer ikkje du det? Fire viktige grunnar: - Det finst ikkje høvelege arbeidsplassar der kvinnene bur. –Det finst ikkje tilbod om forsvarleg barnetilsyn. – Manglande yrkesutdanning, over 600 000 kvinner i dette landet har berre 7-årig folkeskole. – Gamaldagse og fordomsfulle oppfatningar av kva slags arbeid som passar for kvinner. Krev din rett til løna arbeid. Meld deg som arbeidssøkjande.»¹⁰⁸

Også med dette sitatet ble kvinner oppfordret til å melde seg som arbeidssøkere. Samtidig ble det beskrevet som nesten umulig å få til. Her rettes kritikken mot samfunnet: Det var samfunnet som gav kvinner få valgmuligheter, og som gjorde det umulig for kvinner å unnsnippe husmorrollen. På den ene siden ble det oppfordret til å forlate husmorrollen, på den andre siden ble det beskrevet som vanskelig å få til. Dette er samme problemstilling som kom til syne i diskursene om husmødre og økonomi. Også der ble husmødre oppfordret til å jobbe ute, samtidig som det ble vektlagt hvordan skatteklasse 2 var til hinder for en yrkeskarriere.

Lavtlønnet arbeid

Sirene hadde følgende å si om de yrkesvalgene samfunnet hadde gitt husmoren:

---

¹⁰⁷ Redaksjonen; *Kvinner og arbeid*, *Sirene* nr 2. 1973: 1

¹⁰⁸ Redaksjonen: *kom*, *Sirene* nr 4. 1974: 1

«Etter hvert som barna vokser til, føler man behov for å få arbeid utenfor hjemmet. Sjansen til en jobb varierer sterkt for den enkelte, alt etter alder, utdanning, bosted, kommunikasjon, institusjonstilbud for barna. Arbeidsinnsatsen i hjemmet om den har vart i 5, 10 eller 20 år kvalifiserer ikke til noe bestemt yrke, den teller heller ikke noe ansiennitet. Hun er henvist til rollen som arbeidskraftreserve, tar til takk med det som bys, vanligvis ender hun i lavtlønnsyrke.»¹⁰⁹

Hverdagen til den yrkesaktive ble ikke beskrevet som en bedre hverdag enn den husmoren hadde. Budskapet over er klart: samfunnet hadde ikke tilrettelagt for at husmoren kunne få seg noe annet enn lavtlønnsyrker. Sitatet fremstilte situasjonen som håpløs. Selv om husmødre kunne fått seg et arbeid ville dette mest sannsynlig vært et lavtlønnsyrke.

«Vi vet at i dag ønsker 2/3 av hjemmearbeidende kvinner i dette landet arbeid utenfor hjemmet. Vi vet også at over 600 000 kvinner i Norge har bare 7 års skolegang. Da blir også tallet på mennesker i lavtlønnsyrker forståelig, 80 prosent av dem er kvinner. Hva ville disse kvinnene ha valgt, de hundretusener som ønsker arbeid, de hundretusener med folkeskolen, de hundretusener med lavtlønnsjobber – hvis de kunne valgt om igjen?»¹¹⁰

Det kan se ut som at Sirene visste hva hundretusener av kvinner virkelig ønsket. Sirene oppfordret kvinner til å velge annerledes, og samtidig kritiserte de samfunnet for å hindre dem i deres ønsker. Dette sitatet gir også inntrykk av at de som allerede er husmødre ikke har mulighet til å forandre livet sitt til noe bedre. Valget om å få seg en jobb bør tas før man gifter seg og bestemmer seg for å bli hjemmeværende. Det kan da også forstås som en kritikk mot de kvinnene som ikke valgte *riktig*. Samtidig unnskyldes de, siden Sirene vektlegger hvordan de ble hindret av samfunnet.

«Vi skal være økonomisk avhengige, eller takke pent for lavtlønnsjobber, eller slite oss ut i dobbeltjobber»¹¹¹ Den økonomisk avhengige er husmoren. Den som takker pent for lavtlønnsyrkene er yrkeskvinner uten høyere utdanning eller en tidligere husmor som må ta til takke med den jobben hun kan få. Den som sliter seg ut i deltidsjobb er både husmor og yrkeskvinne. Det er disse alternativene redaksjonen i Sirene beskrev at kvinner på 1970 tallet hadde. Ingen av disse alternativene ble beskrevet som attraktive.

Så langt har vi sett at redaksjonen i Sirene uttrykte et ønske om at husmødre skulle søke seg arbeid og bli økonomisk uavhengig mannen. Dette er et argument for at de ønsket å avskaffe husmorrollen. Samtidig er Sirene svært tydelige på at det alternativet husmoren hadde i yrkeslivet også var undertrykkende. Det arbeidet som fantes, ble av Sirene beskrevet som like

---

¹⁰⁹ Vik, Bjørg, *Husmoren –mannsamfunnets hjørnestein*, Sirene nr 1. 1974: 8

¹¹⁰ Sst: 8

¹¹¹ Larsen, IdaLou, *Opprop til norske husmødre*, Sirene nr. 1 1976: 10

undertrykkende som å være husmor. Sånn sett kan det virke som at redaksjonen oppfordret husmødrene til å gå fra en undertrykkende situasjon til en annen.

Forsvarer husmorvalget

Hvordan forståelse hadde Sirene for at husmødre heller ønsket å være hjemmeværende enn å jobbe utenfor hjemmet?

«I 1972 var det vel 937 000 gifte kvinner i Norge, 579 000 av disse regnet husarbeid som sin hovedbeskjeftigelse. Gifte kvinner fortsetter stort sett i sitt yrke helt til de får barn, men når barna kommer, velger de som regel å bli hjemmeværende, enten ”mens barna er små” eller for godt. I mange tilfeller kan rollen som mor og husmor oppleves som en befrielse, nettopp fordi kvinnenens lønnsarbeid ofte er mer ensformig og underordnet enn mannens.»¹¹²

Sirene forklarte i dette sitatet hvorfor noen kvinner valgte å være hjemmeværende istedenfor yrkesaktive. Her kommer det tydelig frem at Sirene forstod at mange kvinner heller ønsket å være husmor enn utearbeidende. Samtidig kommer flertydigheten frem, da de tidligere skrev om hvor viktig det var at kvinner gikk ut i arbeid, for at samfunnet skulle endre seg.

Redaksjonen i Sirene uttrykte at så lenge arbeidsforholdene til kvinner var slik at de måtte jobbe i lavtlønnsyrker underordnet mannen, kunne man ikke forvente at alle kvinner ville ta dette valget.

«Kan kvinner med små barn virkelig fritt velge om de vil være hjemme- eller utearbeidende husmødre? Hvor skal barna være mens mor og far arbeider? Daghejmeplassene er så få at i virkeligheten har de færreste kvinner reelle valgmuligheter. De hjemmeværende kvinnene føler at de gjør et samfunnsnyttig arbeid, som ikke blir vurdert etter fortjeneste.»¹¹³

Her kritiserte Sirene både mangelen på valgfrihet og at de hjemmeværende kvinnene ikke fikk den anerkjennelsen de fortjente. Videre siterte Sirene et leserbrev der en husmor fortalte at hun så på det å være husmor som et fullverdig arbeid, i likhet med andre yrker, men at flere og flere husmødre følte sin arbeidsplass som truet. Husmoren fortalte at de følte de ble presset ut i arbeidslivet mot sin vilje. Hun gav også uttrykk for at de satt igjen med dårlig samvittighet fordi de foretrakk å være hjemme.¹¹⁴

---

¹¹² Sst: 6

¹¹³ Sst: 6

¹¹⁴ Sst: 7

Det var to ulike argumentasjonslinjer/diskurser i bruk. Sirene anklaget samfunnet for å vanskeliggjøre overgangen til arbeidslivet. Og de kritiserte samfunnet for å presse husmoren ut i jobb. Med dette tar de til orde for å forsvare både husmoren og yrkeskvinnen.

På en side oppfordret Sirene husmødre til å ta seg arbeid. På den andre siden beskrev redaksjonen hvor dårlig samfunnet var til å tilrettelegge arbeid for denne gruppen. De uttrykte dessuten at det arbeidet kvinner fikk, var noe man *tok til takke med*. Vi har også sett at redaksjonen forsvarte at enkelte kvinner heller ville være hjemmeværende enn yrkeskvinner, da yrkene kvinner fikk var underordnet mannen.

I *Det annet kjønn* hevdet Simone Beauvoir at hele samfunnsstrukturen var innrettet slik at kvinner ble opplært til å reprodusere et bilde av seg selv som avhengig av mannen, både økonomisk, følelsesmessig og sosialt. Samfunnets normer undertrykte ikke bare kvinner utenifra, men også innenifra, da den formet deres selvforståelse. Beauvoir hevdet at det var kvinners personlige valg og handlinger som måtte gjøres til gjenstand for politisk analyse og handlinger, istedenfor formelle lover og regler i samfunnet.¹¹⁵ Det annet kjønn hadde stort gjennomslag i den skandinaviske kvinnebevegelsen.¹¹⁶ Redaksjonen i Sirene var tydelige på at det var samfunnet som ikke var lagt godt nok til rette for at kvinner kunne velge yrkeslivet. Samtidig bevisstgjorde de husmoren på dette, og på den måten kanskje forsøkte de å påvirke hennes valg. Dette kan sies å være i tråd med Beauvoirs tanker om at det var kvinners egne handlinger og valg som var viktigst. Dette var også noe som stod sentralt i bevisstgjøringsprosjektet til nyfeministene på 1970-tallet. Det kommer jeg straks tilbake til.

3) Hva bør husmoren føle?

Sirene sitt motto i mange år, var: «Vi er klar over at ikke alle kvinner føler seg undertrykt, men vi vet at de er det. Ingen føler seg undertrykt, før de har en drøm - visjon om noe bedre».¹¹⁷ Tidsskriftets mål var å løfte frem kvinneundertrykking for å avsløre den.¹¹⁸ Mottoet

---

¹¹⁵Lindtner Skarsbø, Synnøve, «Over disken som varmt hvetebrød – Sirene og den norske populærfeminismen» i *Da det personlige ble politisk- Den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*. Red. Danielsen, Hilde. Oslo 2013:108

¹¹⁶ Sst: 108

¹¹⁷ Redaksjonen, *Kom; Sirene nr. 1 1973: 1*

¹¹⁸ Lindtner Skarsbø, Synnøve: «Over disken som varmt hvetebrød – Sirene og den norske populærfeminismen» i *Da det personlige ble politisk- Den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*. Red. Danielsen, Hilde. Oslo 2013: 112

sa indirekte at kvinner burde føle seg undertrykt, og at kvinner som ikke følte seg undertrykt ikke kunne forestille seg noe bedre. Når redaktøren påpekte at de visste at alle kvinner var undertrykte, stemmer dette overens med bevisstgjøring som var det politiske arbeidet på 1970-tallet. Kvinnen skulle bli bevisst hvilke sider av henne som var undertrykt.¹¹⁹ På hvilken måte forsøker Sirene å bevisstgjøre husmoren på sin egen situasjon?

«For at noen skal kunne utøve makt, må andre være undertrykt, eller grovt utnyttet. Mannssamfunnets maktutøvelse baserer seg på grov utnyttelse av kvinner, først og fremst av oss som ”bare” er husmødre.»¹²⁰

Med dette sitatet fortalte redaksjonen i Sirene husmødrene, at de var undertrykte og hvordan de *egentlig* burde oppfattet sin situasjon. «Det er vondt å våkne til bevissthet. Men de som våkner vil få mere krefter. Mere mot, mere glede, mere innhold i livet. Det finnes det mange, mange bevis på.»¹²¹ På samme måte som de fortalte hvordan en som er husmor må ha følt det, fortalte de også hvordan en som hadde våknet til bevissthet følte det. Hun ville få oppleve positive sider ved livet. Dette stod i motsetning til hvordan de beskrev følelsene og livet til en husmor; hun var undertrykt og utnyttet. Med dette tegnet Sirene to tydelige bilder på to ulike typer kvinner. Videre har Sirene formulert sine egne påstander om husmorrollen:

«Å mene noe om husmorrollen er å stikke hånden i et vepsebol. Vi våger noen påstander: 1) kvinner har ikke skapt husmorrollen selv. 2) kvinner velger heller ikke husmor-rollen selv, den blir pålagt oss. 3) husmorrollen er stadig i forandring.»¹²²

De to første punktene kan fortelle at Sirene oppfattet at husmødre ikke valgte dette selv, altså satte de husmoren i en *offerrolle*. Da Sirene tidligere har skrevet at det var mannssamfunnet som hadde skapt og opprettholdt denne rollen, kan man tolke det som at det er dette samfunnet som undertrykker husmoren.

«Husmor-rollen, slik den er utformet i dag, har også positive sider. Den som arbeider hjemme får god tid til å være sammen med barn, tid til omsorg, leg, ømhet ,læring. Det blir kanskje tid til andre mennesker også, andre familiemedlemmer, venner, barnas venner, kanskje også overskudd til å hjelpe svakere stilte mennesker.»¹²³

Videre skrev Sirene om de negative sidene med husmorrollen:

---

¹¹⁹ Sst: 111

¹²⁰ Redaksjonen: *Kom; Sirene nr. 1 1973: 1*

¹²¹ Vik, Bjørg: *Husmoren- manssamfunnets hønestei*, Sirene nr. 1 1974: 4

¹²² Sst: 3

¹²³ Sst: 5

«Voksne mennesker som er tvunget til oppholde seg innen husets fire vegger mesteparten av døgnet, føler seg ofte isolerte, savner impulser, kontakt, opplevelser. Omsorgen utvikler seg i verste fall til overbeskyttelse eller likegyldighet, husarbeidet til selvutslettende service eller gledesløs rutine. Hovedansvaret for barna kan kjennes som press og slitasje.»¹²⁴

Først og fremst blir det som først var betegnet som positivt gjort om til noe negativt. For eksempel skrev Sirene at god tid med barna var en positiv side ved husmorrollen, men at dette også kunne føles som press og slitasje. De skrev at omsorg kunne utvikle seg til overbeskyttelse eller likegyldighet. Når det positive utdypes blir det til negative følelser. Det er i det hele tatt mange følelser som ble pålagt husmoren i dette sitatet; utrygghet, utilstrekkelighet, følelse av å være isolert og å mangle kontakt. Det er også de negative følelser som dominerer Sirenes oppfatning av hva en husmor føler.

«Husmødrenes forsvarsholdninger er forståelige. En småbarnsmor som arbeider 12-16 timer i døgnet, uten avløsning, uten lønn, uten ferie, uten sykepenger, kanskje uten noen form for anerkjennelse, hun har god grunn til å rase når det rakkes ned på arbeidsinnsatsen hennes, når hun omtales som snylter. En middelaldrende kvinne som har brukt 20-30 år av livet på å stelle for mann og barn og barnebarn, skape et godt hjemmemiljø, følelsmessig og materielt, som ikke har noen annen arbeidsplass som venter når det stilner i hjemmet, det er ingen grunn til å fylle henne med bebreidelse over et bortkastet liv.»¹²⁵

Redaksjonen i Sirene forsvarte husmoren i dette sitatet, når de uttrykte forståelse for husmorens reaksjon når hennes arbeid blir sett ned på. De uttrykket også at husmødrene ikke hadde noen grunn til å bebreide seg selv for et bortkastet liv. Samtidig fremstår redaksjonens skildringer av husmorens hverdag og liv som nettopp dette, bortkastet.

I lederartikkelen til Sirenes første nummer er overskriften «Er det sant at kvinner er undertrykt». Her skrev Sirene som følger:

«Du husker tilbake. Du forsøker å tråkle sammen opplevelse og halvklare minner til et mønster. Ble (eller blir) jeg virkelig diskriminert? Ble (eller blir) jeg ledet til å gjøre det og det? Ble – eller blir jeg stadig – trengt opp i typiske kvinneholdninger? Du kan ikke unngå å se det: du har vokst opp i skygge. ”I skyggen av dem som skulle utvikle seg, som skulle vennenes til å ha ansvar, som hadde førstefødselsretten på besluttsomhet, selvtillit, utviklingsmulighet og handlingskraft. Du er en forvridd skyggeplante, det du har reddet av selvfølelse og initiativ er det noe sykt ved, det er næret på trass og forbitrelse, på omgivelsenes tause eller åpne fordømmelse, på skyld og skamfølelse.»¹²⁶

---

¹²⁴ Sst: 5

¹²⁵ Sst: 6

¹²⁶ Vik, Bjørg, *Er det sant at kvinner er undertrykt?* Sirene nr. 1, 1973 : 7

Kanskje er dette et redaksjonelt forsøk på å gi en stemme til de kvinnene som begynte å innse at de hadde vokst opp i skyggen. I artikkelen skrev ikke Sirene spesifikt om husmoren, som i eksemplene over, men her skrev de om at kvinner generelt var undertrykte og at de kanskje ikke selv erkjente dette. På samme måte som de skrev om hvilke følelser og tanker husmoren hadde om sin egen situasjon, fortalte de også hva den generelle kvinne følte om seg selv. Med dette kan det leses at Sirene uttrykte at alle kvinner var undertrykt, og ikke bare husmoren.

Først og fremst er det tydelig at redaksjonen i Sirene hadde klare oppfatninger om hvordan husmoren burde oppleve sin rolle, og hvilke følelser hun skulle ha rundt dette. Følelser og oppfatninger som gikk igjen var at hun var undertrykt, utnyttet, hun følte seg forvirret, utrygg og utilstrekkelig. Det var altså de negative sidene ved følelsesregisteret og livet som ble dratt frem når Sirene skulle beskrive husmorens situasjon. De husmødrene og/eller kvinnene som ikke følte seg undertrykt, hevdet Sirene ikke hadde *våknet*. Med dette gjorde Sirene det vanskelig for en husmor å forsvare husmorrollen.

Måten Sirene her skriver om husmoren på står i kontrast til det vi tidligere har sett, som for eksempel når redaksjonen har skrevet at husmødrene burde få høyere status i samfunnet, eller når de har kritisert samfunnet for å undertrykke husmoren. For når redaksjonen i Sirene selv påla husmoren disse følelsene og fortalte husmoren at hun burde føle seg undertrykt, kan det oppfattes som at de selv opprettholdt disse holdningene.

Da Sirene skrev om husmoren på dette viset, kan det i høy grad minne om bevisstgjøringsprosjektet som var gjeldene for nyfeministene på 1970-tallet. Det kan i tillegg minne om arbeiderbevegelsens syn på seg selv i tidlig fase, som en kultur og frihetsbevegelse. De skulle løfte arbeiderne ut av mørket og frem i lyset. Utrykket *utenfor* ble mye brukt rundt 1900-tallet. Arbeiderne stod utenfor samfunnet, med det mentes det at de ikke deltok i samfunnslivet verken på politiske, økonomiske eller kulturelle områder. Arbeiderbevegelsen skulle vekke underdanige arbeidere, så de skulle se at de var tjent med å organisere seg og bli klassebevisste.¹²⁷ Både redaksjonen i Sirene og Arbeiderbevegelsen prøvde altså å vekke og bevisstgjøre en gruppe som selv ikke forstod at de var satt i skyggen av samfunnet.

I de tilfeller Sirene ønsket å bedre husmorens situasjon ved å bevisstgjøre henne på at hun var undertrykt, kan det se ut til at de søkte å *alliere* seg med husmoren. Det kan samtidig være et

---

¹²⁷ Bjørnson, Øyvind, *På klassekampens grunn 1900-1920*, 1990: 21

uttrykk for at redaksjonen ønsket å avskaffe husmorrollen. Gjennom bevisstgjøringen som fremkom i bladet, kunne det også hende at husmødrene selv ønsket å tre ut av rollen.

Avsluttende bemerkninger

Som nevnt i det første kapittelet, var det slik at mange av de som leste Sirene ikke var medlem av noen kvinneorganisasjon. Sirene ønsket å gjøre feminismen populær for et massepublikum. De ville ikke støte fra seg de kvinnene som ikke identifiserte seg med feminismen.

Redaksjonen hevdet at dette ville være å forsømme et demokratisk samfunnsansvar og å skyve vekk en viktig publikumsgruppe.¹²⁸ Vi har sett at Sirene i enkelte sammenhenger prøvde å alliere seg med husmoren, ved å tale hennes sak.

Noe som går igjen i det redaksjonen i Sirene skriver, er flertydigheten når de beskriver husmorrollen. Dette er et uttrykk for motstridende diskurser. På den ene siden beskrives husmorrollen som forkastelig og nedverdiggende, og kanskje implisitt umulig å endre. Det var med andre ord ikke mulig å frigjøre seg den uten å avskaffe den. På den andre siden uttrykte redaksjonen at husmorrollen burde forbedres. Derfor utkrystalliserer det seg her forskjellige diskurser:

- 1) Forbedring av husmorrollen
- 2) Avskaffelse av husmorrollen

Flere argumentasjonslinjer var i bruk i Sirene, og av og til samtidig. Vi har for eksempel sett at de på den ene siden oppfordret husmødre til å ta seg lønnet arbeid. På den andre siden vektla de hvor vanskelig var for husmødre å få seg jobb, og videre at husmødre som oftest måtte ta til takke med lavtlønnet arbeid – som ble beskrevet som like undertrykkende som husmorrollen.

Vi har også sett at redaksjonen kritiserte samfunnet for å ikke gi husmoren den anerkjennelsen hun fortjente. Samtidig talte den for å avskaffe skatteklasse 2, uten å erstatte ordningen med husmorlønn. Som vist, kunne dette ført til at mange husmødre måtte begynne å jobbe utenfor hjemmet. Med andre ord kritiserte redaksjonen i Sirene samfunnet for å undervurdere husmoren, samtidig som de selv kom med et forslag som ville tvunget mange husmødre ut av sin rolle.

---

¹²⁸ Lindtner Skarsbø, Synnøve ”Over disken som varmt hvetebrød – Sirene og den norske populærfeminismen” i *Da det personlige ble politisk- Den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*. Red. Danielsen, Hilde. Oslo 2013: 148

Betegnelsen *husmor* ble anvendt på forskjellige måter av redaksjonen i Sirene. Det kan derfor se ut som at forskjellige aktører brukte husmoren til å underbygge forskjellige interesser. Noen ganger allierte redaksjonen seg med husmoren, og talte husmødrenes sak. Dette kom for eksempel til uttrykk de gangene Sirene skrev at de ønsket å heve husmorens status. Andre ganger kan det se ut som at Sirene brukte husmoren til å tale nyfeministenes sak. Dette kom til uttrykk de gangene Sirene beskrev husmoren som undertrykt, og de oppfordret husmødrene til å bevege seg bort fra husmorrollen.

3. Husmorens reaksjon på Sirene

Leserbrevene i Sirene vitner om at det var flere husmødre som leste bladet. De fleste undertegnet som både *yrkesaktive og husmødre*, men det var også noen som bare undertegnet som *husmor* eller *hjemmeverende husmor*. Sirene baserte blant annet bladene sine på leserinnlegg og derfor er leserinnleggene av stor relevans i analysen av Sirenes syn på husmoren. Ved å se hvilke tilbakemeldinger Sirene fikk av leserne kan man få et innblikk i denne gruppens meninger om husmødre, og ikke minst deres mening om hva redaksjonen i Sirene skrev om dem. Samtidig som flere husmødrene skrev i og leste Sirene, var ikke dette nødvendigvis representativ for gruppen husmødre i samfunnet.

Jeg skal i dette kapitlet ta utgangspunkt i leserbrev som ble sendt inn. Noen av leserbrevene var direkte svar og reaksjoner på Sirenes artikkel «Husmoren, mannssamfunnets hjørnestein» og «Opprop til norske husmødre», som ble presentert i forrige kapittel. Andre leserinnlegg var lesernes egne betraktninger og tanker over egne liv.

Jeg vil i dette kapitlet prøve å finne ut hvordan leserne av Sirene, og da spesielt de som så på seg selv som husmødre, reagerte på det Sirene skrev om dem. Var de enige i eller uenige i hvordan deres livssituasjon ble fremstilt? Hva var det husmødrene eventuelt ønsket å endre men sin egen rolle? Og ønsket de selv å forbedre eller avskaffe husmorrollen?

Husmor eller yrkeskvinne?

I forrige kapittel så vi at redaksjonen i Sirene oppfordret husmødre til å ta seg lønnet arbeid utenfor hjemmet. Vi så også hvordan Sirene vektla hvor vanskelig det var for husmødre å få seg noe annet en det de beskrev som lavtlønnet arbeid. Hva uttrykte leserne til Sirene om husmorens muligheter til å få seg arbeide utenfor hjemmet, og var dette noe husmoren selv ønsket?

Leserbrev 1

«Vi har en stor gruppe kvinner i 40-50 åra som gjerne vil ha arbeid. Når barna flytter heimefra, og hun har bare mannen å stelle for, blir det tid til overs for annet arbeid. Og gjennom husmoryrke har hun fått erfaring, menneskekunnskap, evne til diplomati, så kun skulle vært godt skikket til samarbeid på en

arbeidsplass. Og det er mange kurs hun kunne ta om hun ønsket det for å friske opp de kunnskaper hun har fra før.»¹²⁹

Da denne kvinnen argumenterte for at husmødre satt med flere egenskaper som gjorde dem egnet for arbeidslivet, kan det tolkes dit hen at hun var stolt over de egenskapene man tilegnet seg som husmor. Og at hun i utgangspunktet ikke så noen motsetninger mellom det å være husmor og senere gå ut i yrkeslivet. Videre fortalte hun:

«Men hva skjer når hun skal til å søke jobb? Jo, den ydmykende beskjed at de hadde tenkt seg en yngre dame. Ofte kan hun oppleve at helt unge uten erfaring blir foretrukket. Nå er det så at i byene er det flere muligheter. Men på landsbygda og på mindre tettsteder er det meget vanskelig for en kvinne på rundt 50 år å få arbeid. Hva hjelper da om en har arbeidslyst og vilje til å gjøre godt arbeid når ingen har bruk for henne? Ellers takk for et spennende blad. Mary Mosand, Støren.»¹³⁰

På den ene siden bekrefter dette leserinnlegget det vi tidligere har sett at redaksjonen i Sirene har hevdet, nemlig at det var vanskelig å få seg jobb om man *bare* hadde vært husmor. På den andre siden virker det ikke som at disse kvinnenes erfaring var at de ikke fikk jobb på grunn av manglende kvalifikasjon eller fordi de kun hadde vært husmødre. Det kan heller se ut som at det var alderen disse kvinnene hadde erfart var utfordringen når de ville søke etter jobb. Når hun fortalte at arbeidsgiver foretrakk yngre kvinner uten erfaring, kan dette vitne om at hun følte seg mer kvalifisert enn den yngre kvinnen som ikke hadde vært husmor. Måten Mosand takket for bladet på, kan tyde på at hun så sitt innlegg som kritisk.

Vi har tidligere sett hvordan redaksjonen i Sirene oppfordret husmødrene til å søke seg arbeide utenfor hjemmet. Dette tolket jeg som et uttrykk for at Sirene ønsket å avskaffe husmorrollen. Dette leserinnlegget, derimot, gav ikke uttrykk for et slikt ønske. Det ser heller ut som om forfatteren av leserbrevet ville opplyse redaksjonen i Sirene og deres lesere, om utfordringene ved å søke seg ut i arbeidslivet når man har nådd en viss alder. Var dere flere husmødre som hadde erfart at det var vanskelig å velge et liv som yrkeskvinne?

---

¹²⁹ Mosand, Mary: Den middelaldrene kvinne og arbeidsliv” Siren nr 2, 1974 : 23

¹³⁰ Sst: 23

Leserbrev 2

«La det være sagt med en gang – tidligere var jeg en av dem som så med mistro til mye av det som ble sagt av bl.a nyfeministene. Det berodde sikkert mye på en missforståelse, nemlig at det ville ramme husmødrene under beltet, at de måtte kastes hodestups ut av hjemmet for å kunne delta i kvinnesaken. Det ville bety et psykisk press og gi skyldfølelse hos mange. Kvinnesak var ensbetydende med å være i lønnet arbeid. Hos mange eldre kvinner skaper sikkert dette en sårhet, de følte de ikke skulle regnes med.»¹³¹

Hun skrev i fortid, dette var altså en oppfatning hun hadde før, men ikke nå lengre. Det kan tolkes som om denne kvinne støttet nyfeministene i sine saker, og da også Sirene. Hun støttet nyfeminismen, fordi hun ikke lengre trodde at man måtte ut av husmorrollen for å engasjere seg. Det kan tolkes som at denne kvinnen ikke hadde noe ønske om avskaffe husmorrollen. Samtidig kritiserte hun samfunnet for å hindre henne i å være ute i yrkeslivet. Det kan bety at hun ikke hadde et ønske om å være husmor:

«Selv prøvde jeg å tukle meg gjennom arbeid og hjem med små barn, til jeg måtte gi opp for en tid, det ble for slitsomt. Så går det opp for en at dette er noe samfunnet burde hjelpe en med, legge forholdene til rette, bygge ut daginstitusjoner og barnehager så jeg kan fortsette i mitt arbeid. Det går opp for en at dette ikke er noe hver enkelt er nødt for å greie opp alene, vi har krav på hjelp! Sirene står frem fra en formingsprosess med ider og tanker om kvinners egenverd som vi alle kan enes om. Det gjelder vår og ikke minst, våre barns fremtid. – Grete Brekke»¹³²

Den feministiske sosiologen Anna Oakley forsket på husmorens arbeid. Hun gjennomførte en undersøkelse på 1970-tallet, hvor hun analyserte husarbeid som *arbeid*, og ikke som en del av kvinnens familierolle. Wærness forteller at det som var nytt ved Oakley sin forskning var den grundige empiriske analysen av moderne husarbeid som arbeid, og at hun viste til at rollen som husmor ikke ble borte til tross for at de fikk seg arbeid. Forskningen viste at husmorrollen var noe de fleste kvinner kom inn i, enten de var yrkesaktive eller ikke.¹³³

Ut i fra hva som står skrevet i Grete Brekke sitt leserinnlegg, tolker jeg det som om hun har vært yrkeskvinne i en lengre periode, men at hun ble nødt til å slutte med dette da samfunnet ikke var tilrettelagt for at dette kunne fungere i praksis. Hun rettet altså kritikken mot samfunnet. Hun beskrev en situasjon som fortalte at selv om man hadde en jobb, og ønsket denne jobben, var det ikke mulig å gjennomføre når man hadde barn. Så lenge man hadde de

---

¹³¹ Brekke, Grete: "Husmor kontra yrkeskvinne" Sirene nr. 2, 1974: 9

¹³² Sst: 9

¹³³ Wærness 400

samme arbeidsoppgavene i hjemmet, var det ikke mulig å arbeide ute. Det Brekke fortalte, var det samme som undersøkelsen til Oakley viser; at de arbeidsoppgavene en husmor hadde, uansett tilfalt kvinnen. Det kan bety at oppgavene som var tillagt husmoren, i større grad handlet om kjønn enn hvordan arbeid man hadde.

Både leserinnlegg 1 og 2 fortalte om vanskeligheter rundt å jobbe ute. Den første kvinnen skrev at alderen var en hindring. Den andre kvinnen kritiserte samfunnet for ikke å være tilrettelagt for at kvinner kunne jobbe ute, så lenge man hadde barn og tanken om at kvinnen hadde hovedansvaret i hjemmet fremdeles eksisterte. Begge disse brevene bekrefter i så måte det redaksjonen Sirene hevdet, at det var vanskelig for husmødre å få seg et arbeide etter husmorkarrieren. Samtidig vektla ingen av disse brevene problemstillingen rundt at husmødre og kvinner ofte endte opp i lavtlønnsyrker, som redaksjonen flere ganger problematiserte. I likhet med leserinnleggene, kritiserte også redaksjonen i Sirene samfunnet for å ikke ta hensyn til kvinner som var husmødre eller som hadde barn, i å gå ut i yrkeslivet.

Husmorens økonomiske situasjon

Som nevnt i det foregående, engasjerte redaksjonen i Sirene seg i den økonomiske situasjonen til husmoren. Hvordan reagerte leserne til Sirene på det de skrev, og hva uttrykte de selv om sin økonomiske situasjon?

Leserbrev 1

«Jeg er kvinne, ”husmor”, kone til en, mor til to og skoleelev. Jeg søker stipend og får en sum som holder akkurat til materialutgifter. Jeg får barnetrygd som forsvinner til det daglige behov. Vel og bra er det, men så har mannen min fødselsdag, og jeg har lyst til å gi han noe.. altså må jeg gå til han og si ”kan jeg få noen penger av deg til å kjøpe presang til deg” Det svir. – Randi Jynge»¹³⁴

Dette brevet bekrefter Sirene sitt poeng om hvor avhengig husmoren var av mannen økonomisk sett, og hvordan dette gjorde henne underlegen i ekteskapet. Vi skal videre se at det var flere av Sirenes lesere som engasjerte seg i tema rundt husmødre og økonomi.

Leserbrev 2

«En husmor er en gift kvinne som steller for en levende mann og med hvem hun deler bord og seng. Som vederlag for dette får hun kost, losji og klær. Hun kan leve godt, helt til hun dør,

---

¹³⁴ Ynge, Randi ”Små ting som svir” Sirene nr 3. 1974:10

hvis mannen overlever henne.»¹³⁵ Også dette leserinnlegget beskrev hvor avhengig en husmor var av mannens økonomi, og det kan tolkes som at denne kvinnen var bevisst dette. Videre forteller hun:

«Hun beholder sitt arbeid også etter oppnådd pensjonsalder. Hun har sitt arbeide hverdag som helg, hjemme og på hytta. Hvilken utdannelse kreves så for å få denne stillingen? Hva må hun kunne – husmoren? Hvor kommer lyst, anlegg, evner og vilje inn i bildet, slikt man som regel tenker på når man velger yrke? Av en husmor fordres det overhode ingenting! Husmor blir hun kun i kraft av vielsesattesten.»¹³⁶

I motsetning til husmoren som fortalte om at det var vanskelig å få jobb på grunn av alder, men som likevel fremhevet alle de gode egenskapene hun hadde, siden hun var husmor, mente denne kvinnen det motsatte. Hun uttrykte at hvem som helst, bare man var gift, kunne bli husmor. Dermed undergravde hun at husmødre satt på viktige egenskaper som måtte til for å utføre og fylle denne rollen.

«Fra den dag kvinnen gifter seg, registreres hun som husmor, det er en meget lettvinnt måte å få seg et yrke på, men til gjengjeld så er det noe meget vesentlig som skjer når jeg gifter meg og skal stelle for en mann: Jeg får ikke en krone i eget navn fra den dag jeg gifter meg til jeg får alderspensjon eller uføretrygd! For min arbeidsinnsats! Husmoren blir et økonomisk vedheng avhengig av mannen, hverken mer eller mindre.»¹³⁷

Dette kan forstås som at denne kvinnen mente husmoren fortjene penger for det arbeidet hun gjorde. Og i så måte er det et argument for å bedre husmorens stilling.

«En husmors arbeid er knyttet til en mann, og kun det. Vi kan leve hele livet av å stelle for en mann, mens vi ikke kan leve av å stelle for egne barn. [...] Husmoren får penger, hun tjener dem ikke, som alle andre mennesker. Og det uansett hvordan hun utfører sitt arbeid.»¹³⁸

Hun påpekte videre at man ikke kunne leve av å stelle egne barn. Som vi så i kapittel 2 var dette noe Ida Loui Larsen i Sirene også kritiserte i artikkelen «Opprop til norske husmødre.» Larsen ønsket å kutte skatteklassen 2, som gav mannen mindre skatt om konen var hjemmeværende, og ønsket å erstatte dette med forsørgerlønn. På denne måten ønsket Sirene at man fikk lønn for å oppdra barna. Det kan også være dette denne kvinnen henviste til når hun skrev at man kunne leve av å stelle for mannen, men ikke sine egne barn.

---

¹³⁵ Ukjent « Hva er en husmor og kan hennes arbeide kalles et yrke? » Sirene nr. 3, 1974: 10

¹³⁶ Sst: 10

¹³⁷ Sst: 10

¹³⁸ Sst: 10

«At den som har penger også har makt, vet alle. Også i et ekteskap. Uansett om husmoren får hele lønningsposen til forvaltning, så har hun et annet forhold til disse pengene en dem hun tjener selv. Dette kan ikke forandres på, dette er likt for alle mennesker. Den som tror å kunne gjøre noe her arbeider forgjeves.»¹³⁹

Å bli forsørget betydde at husmoren satt uten makt, mens mannen da satt med makt over husmoren. På den ene siden kan dette se ut som en oppfordring til at husmødrene burde få lønn, altså ikke et ønske eller oppfordring om og avskaffe husmorrollen, men heller styrke den. På den andre siden kan det også være en beskrivelse av en håpløs situasjon. Hun skrev ikke noe om at hun trodde det gikk an å endre denne situasjonen.

Hun som skrev dette leserinnlegget beskrev heller ikke sin livssituasjon. Jeg vet ikke om hun var husmor, yrkeskvinne, nyfeminist eller alle tre. Hun skrev *vi* når hun skrev om husmødre, men det gjorde også redaksjonen i Sirene når de skrev om husmorrollen, og som nevnt tidligere var alle i redaksjonen i Sirene yrkeskvinner.

Leserbrev 3

Som svar på artikkelen «Opprop til norske husmødre», har en kvinne skrevet et leserinnlegg med tittelen «Jeg er redd jeg...». Videre fortsatte leseren med å skrive:

«og det er ikke så rart. Middelaldrende husmor, ulønnet og forsørget i snart 30 år, snyter staten for 1,5 milliarder i skattekasse 2 (annenklassen med andre ord). Meg selv har jeg også snytt ved ikke å ha barn i barnehage, passet de gamle gratis, aldri fått feriepenger eller sykepenger. Hele mitt bortkastete liv har gått med til ”ulønnete kjærlighetsgjerninger».¹⁴⁰

Jeg tolker dette brevet som en kritikk av Sirenes artikkel, og at den første delen av innlegget er skrevet ironisk. Dette blir tydeligere når man leser resten av brevet.

«Når min mann pendler seg hjem fra sitt larmende, tunge og møkkete arbeide og legger seg på sofaen, grå i fjeset av tretthet, serverer jeg han middag, kaffe, rene skjorter og sokker på løpende bånd i håp om å få beholde han i livet litt lengre, enda han er voksen.»¹⁴¹

Dette kan bety, som noen av de andre leserinnleggene var inne på, at på grunn av den økonomiske situasjonen til husmoren, var man avhengig av mannens økonomi. Og av den grunn var det viktig å holde han i live.

---

¹³⁹ Sst: 10

¹⁴⁰ Jacobsen, « Kirsten Jeg er redd, jeg» Sirene nr. 5, 1975: 14

¹⁴¹ Sst: 14

«Nå er sløret revet vekk fra øynene mine og jeg ser for et bortkastet, komisk, medynkvekkende liv det har vært. Og enda skal jeg kanskje leve tyve-tredve år til? Hva skal de brukes til? Det skal jeg ikke bekymre meg for. Selv om jeg ikke kan tenke, er det heldigvis velutdannede damer i gode stillinger (førsteklasses) som har spist av kunnskapens tre og kan ordne opp for alle oss *fru jensener*.»¹⁴²

Jeg forstår det som at hun kritiserte at de kvinnene som selv ikke var husmødre, og som heller ikke var under skatteklasse 2, skulle fortelle hva som var best for husmoren. Og her IdaLou Larsen som skrev artikkelen hun svarte på.

«Og som slår ned på det vesentligste. Som å fjerne skatteklasse 2 for eksempel. Får man bare denne bort, vil vi nemlig strømme ut og fylle alle lavtlønnsjobbene. Alle de jobbene hvor de velutdannede, vellønnete trenger oss så sårt for å få realisert seg selv med god samvittighet. Og vi kan løfte hodet og betale skatt så det kan bygges flere sykehus, gamlehjem og barnehager hvor vi kan utføre mye av det arbeidet vi gjorde hjemme før.»¹⁴³

Hun skyldte på de kvinnene som hadde utdanning og mulighet til å jobbe i noe annet en lavtlønnsyrkene. Og de husmødre som måtte jobbe i lavtlønnsyrkene dersom skatteklasse 2 ble fjernet. Dette tyder på at hun ikke identifiserer seg med den gruppe kvinner som redaksjonen i *Sirene* falt inn under.

«Misforstår jeg alt? Da må jeg be dere utrykke dere klarere. Når man skriver side opp og side ned om snyltende husmødre, hjelper det ikke stort med en setning her og der om hvor høyt dere verdsetter de samme. Vi har ingen interesse av først å trækkes ned for siden å opphøyes av dere i deres bilde! Hensikten med det hele er vel ikke bare at vi skal få lov til å dele de ”harde” sidene ved mannens liv, men også at mennene skal få lyst til å delta i de ”myke” sidene ved kvinnens liv? Men hvordan skal de noen sinne få lyst til det, når de kvinnene som burde vite bedre, bruker all sin kløkt til å påvise hvor tåpelige disse sidene er? Kirsten Jacobsen, Sandvika.»¹⁴⁴

Denne kvinnen viste at hun ble provosert over Sirenes fremstilling av husmødre, og oppfattet det som om redaksjonen snakket ned til husmoren. I motsetning til mange av de andre leserinnleggene jeg har vist til, kjente ikke denne kvinnen seg igjen i beskrivelsen av husmødre.

I 1966 ble boken *Hjemmet som arbeidsplass: Studier av husmorens arbeidssituasjon, av veiledningsbehov og veiledningstilbud* skrevet på oppdrag fra Departementet for familie- og forbrukersaker. Det var sosiologene Harriet Holter, Willy Martinussen og Bjørg Grønseth som

---

¹⁴² Sst: 14(Fru Jensen var en karakter Sirene hadde i sine blader som forestilte den ”typiske husmoren”)

¹⁴³ Sst: 14

¹⁴⁴ Sst: 14

skrev boken. Den ble publisert før den nye kvinnebevegelsen tok til, og før perioden jeg tar for meg.¹⁴⁵ Likevel belyser den relevante punkter for min oppgave, da boken ser på husmorrollen i Norge.¹⁴⁶ Forfatterne gjennomførte intervjuundersøkelser med en rekke husmødre. De som ble intervjuet ble det inn i to kategorier: 1) utearbeidende husmødre og 2) hjemmearbeidende husmødre. I denne undersøkelsen var det de utearbeidende husmødrene som oftest gav uttrykk for at de trivdes mindre godt med å være husmødre. Det var en eller annen form for vantrivsel med husmorrollen som bidro til at de søkte seg til yrkeslivet, ikke økonomiske behov. Dette står i motsetning til det noen av leserbrevene jeg viser til. Vi har sett at den økonomiske situasjonen til husmoren engasjerte, og flere uttrykte at de var misfornøyde med den økonomiske situasjonen. Hvilke grupper husmødre som ble spurt er relevant. Det kan for eksempel være at de husmødrene som leste *Sirene*, var mer engasjert i kvinnefrigjøring enn andre husmødre. Likevel, det var ingen av kvinnene som skrev om misnøye rundt det økonomiske, som også skrev at de ønsket å gå ut i yrkeslivet. På den måten kan dette sies å ligne på de syn som kom til uttrykk i undersøkelsen fra 1966, nemlig at det var andre forhold enn økonomien som bidro til at husmødre gikk ut i arbeidslivet. Her ser vi altså at forskjellige husmødre har forskjellige oppfatninger. Husmødre er ingen homogen gruppe.

Som vist var det flere kvinner som så på den økonomiske situasjonen til husmoren som negativ. Dette samsvarer med det redaksjonen i *Sirene* uttrykte om det samme. Og i likhet med det som stod i *Sirene*, var det flere av leserbrevene som uttrykte at det var den som tjente pengene i familien som hadde makt. Dette er temaer flere av *Sirenes* lesere var enige med redaksjonen i.

Som vist i kapittel 2 ønsket Larsen å erstatte skatteklasse 2 med en omsorgslønn. Dette kan som nevnt tolkes som et ønske om å avskaffe husmorrollen. Flere av leserbrevene uttrykte at de syntes Larsen sitt forslag om omsorgslønn var en god idé. Samtidig var det ingen av leserbrevene som gav et tydelig inntrykk av at de ønsket å avskaffe husmorrollen. Det ser heller ut som at de ville forbedre den, med for eksempel husmorlønn. Ut i fra dette kan det se ut som at redaksjonen i *Sirene* og enkelte lesere har forskjellige interesser.

Hva føler husmoren?

Som vist i kapittel 2 skrev *Sirene* om husmødrenes situasjon og hvordan husmødrene

---

¹⁴⁵ Wærness, Kari, «Da husmoren forsvant» i *Tidsskrift for kjønnsforskning* nr.4, 2010: 396

¹⁴⁶ Sst: 396

opplevde dette. Hvordan beskrev leserne av Sirene sin situasjon? Var de enige eller uenige i Sirene sin fremstilling av husmorrollen?

Leserbrev 1

«(Jeg holder meg fortsatt til den arbeidsplass hvor kvinner har kun ektemennene å stelle for.)
Fungerer sammen med vekkerklokken om morgenen. Lager frokost, serverer denne. Lager
nistepakke. Rydder frokostbordet, tømmer askebegeret, vasker opp. Åpne vinduet, luften. Re
senger, ordne, rydde. Dette er den daglige rytmen, søndag som hverdag. De eneste nødvendige
forbindelser med utenverdenen er kolonial, fisk og kjøttforretningen.»¹⁴⁷

Dette kan forstås som en følelse av isolering. Vi har sett at også Sirene påpekte at husmoren
følte seg isolert og manglet sosial kontakt. Denne husmoren bekreftet da det redaksjonen i
Sirene skrev, både med isolasjon og beskrivelse av like dager som hindret kvinner i å realisere
seg selv.

«Min aldrende mor spurte for et par år siden hva hjernevask bestod i. Jeg forklarte litt om hvordan dette
foregår på høyeste plan, jeg unnlot å nevne denne arbeidslisten. Jeg nevnte heller ikke levereglene: tie
og tåle for husfredens skyld, den klokeste gir seg, late som mannen bestemmer.»¹⁴⁸

Dette kan tolkes som at hun mente at de arbeidsoppgavene hun som husmor utførte, kunne
defineres som hjernevasking. Man kan også få inntrykk av at det var mannen som bestemte i
dette forholdet.

«Selve arbeidsoperasjonen er dog ikke det verste, det er selve grunnlaget for hvorfor man får dette
arbeidet. Det er selve prisen man må betale for å gifte seg, hvis man ikke på forhånd vet å gardere seg
ved å beholde sin jobb.»¹⁴⁹

Dette sammenfaller med det Avdem har skrevet i sin bok *Husmorparadiset*.¹⁵⁰ Der forteller
Avdem at ekteskapet var inngangsbilletten til husmorrollen.¹⁵¹ Og ofte var det slik at de
kvinnene som hadde jobbet før de giftet seg, sluttet i jobben og ble husmødre da de var gift.
Kvinnen som skrev dette leserinnlegget beskrev dette som en pris man må betale, altså som
noe negativt. I det kan det ligge en hentydning til at hun ville valgt annerledes om hun kunne

---

¹⁴⁷ Ilsaas, «Karin Husmorens arbeid» Sirene nr. 3 1974: 10-11

¹⁴⁸ Sst: 10-11

¹⁴⁹ Sst: 10-11

¹⁵⁰ Avdem, Anna Jorunn, *Husmorparadiset*, Oslo 2001: 28

¹⁵¹ Sst

valgt på nytt. Om dette er tilfelle, samsvarer dette med Sirenes visjon om å opplyse kvinner om deres situasjon og valg.

«Hele samfunnet er bygd opp på dette, så det er jo ikke så rart at så mange går i fellen. Forsørgersystemet bidrar til urettferdig arbeidsfelleskap mellom mann og kone, dessuten er det udemokratisk. Den som har økonomisk makt kan sette ”tak” på alt. Så også i ekteskapet. Her bidrar det også til ”tak” på tanker, ord og gjerninger. Uansett om man vil innrømme det eller ikke. Men mange ganger er man vel ikke klar over situasjonen. Karin Ilsaas.»¹⁵²

Også denne kvinnen fortalte at penger og makt hang sammen. Det kan virke som at denne kvinnens erfaring var at den makten hennes mann hadde over henne, grep inn i hennes følelsesliv og hindret henne fra å tenke og handle som hun ønsket. Dette leserbrevet fortalte om en undertrykt husmor, og bekrefter fremstillingen Sirene gav av husmoren.

Leserbrev 2

Følgende leserbrev var et svar til Kari Hetty Olsen, som ble intervjuet i Sirene nr. 2-73. Olsen var aktiv i kvinnefronten.

«Du sier mannen undertrykker kvinnen i ekteskapet fordi han hele tiden skal bestemme og være den viktigste personen i hjemmet. Fordi han tjener penger og skal bestemme hva de skal brukes til. Visst finnes det slike menn, men i de fleste familier i dag er det vel ikke så mye igjen å bestemme over når utgiftene er betalt. Disse utgiftspostene som må til for å holde ”bedriften hjemmet” i gang. Men vi har jo også hørt om menn som leverer lønningsposen til sin kone og får penger til tobakk. Dette eksempelet er sikkert like lite representativt for gjennomsnittsfamilien som at mannen tjener penger og skal bestemme over dem.»¹⁵³

Man må da tolke det som at hun mente at begge ektefeller bestemte like mye over inntekten. Vi har sett av tidligere leserbrev, at en annen kvinne skrev at uansett hvor mye man var med å bestemme over økonomien, hadde man ikke samme forhold til pengene som den som tjente de. Dette var tydeligvis ikke noe denne kvinnen følte noe på.

«Videre sier du at om en kvinne trives med å være hjemmeværende, så er det fordi hun ikke vet bedre. Dette syntes jeg er en drøy påstand.»¹⁵⁴ Som nevnt flere ganger tidligere, var dette noe redaksjonen i Sirene selv hadde skrevet, og vi ser også at noen av de som skrev leserinnlegg delte denne oppfatningen. «Hvis dine meninger er representative for feministene,

---

¹⁵² Ilsaas, Karin «Husmorens arbeid» Sirene nr. 3 1974: 10-11

¹⁵³ Herrød, Anne Lise «Brev til Kari Hetty Olsen» Sirene nr 3, 1974: 32

¹⁵⁴ Sst: 32

da kjemper vi jo for at husmoryrket ikke skal bli akseptert og respektert.»¹⁵⁵ I dette sitatet kommer det tydelig frem at kvinnen ønsket at husmoryrket skulle bli akseptert og respektert, ikke at det skulle forsvinne.

«Personlig tenker jeg ikke på at jeg er økonomisk avhengig av min mann (han forsørger – jeg forsørget.) Vi har to små barn sammen og jeg mener at mitt arbeid i hjemmet er like verdifullt som hans arbeid utenfor hjemmet. Jeg kan ikke forstå annet en at vi begge er avhengig av hverandre og at jeg slett ikke er en refleks av min mann, men et menneske med selvstendige meninger.»¹⁵⁶

Der både redaksjonen i Sirene og flere av leserinnleggene har beskrevet den økonomiske situasjonen som mest undertrykkende og håpløst, hadde denne kvinnen en annen oppfatning. Denne kvinnen viste tydelig andre holdninger enn vi har sett i Sirene, både av det som redaksjonen skrev, og av flere leserinnleggene som kom på trykk.

«Vår misjon må være å kjempe for fri abort, prevensjonsundervisning i ungdomskolen, daghjem og barnehageplasser, lik lønn for likt arbeide, og også for å få de samme jobbene som menn. Videre for etterutdannelse av kvinner som er hjemmeværende og ønsker seg ut i arbeidslivet. Men de må respekteres av alle om de vil fortsette og ”bare” være hjemme. Anne lise herrød.»¹⁵⁷

De sakene denne kvinnen skrev at det var viktig å kjempe for, var de samme sakene nyfeministene kjempet for på den tiden. Det kan tolkes som at denne kvinnen ikke så det som en hindring å være både husmor, og å kjempe for kvinner rettigheter samtidig. Denne kvinnen ønsket ikke å avskaffe husmoren, og hun beskrev sin situasjon som husmor som svært positiv. Hun skrev heller ikke nevneverdig mye om hvordan husmoren skulle få det bedre, så det kan derfor virke som at hun tok til orde for at husmoren hadde det bra.

Leserbrev 3

«Hei dere i Sirene. Nå er jeg lei, så inderlig lei. Kan dere ikke slutte å se ned på alle hjemmeværende husmødre. Det er ingen tvang å være gift og være hjemme sammen med barna. Jeg ble selv gift da jeg var 18 år, nøtt til å gifte meg som det så spottende heter, men jeg var fullstendig klar over hva jeg begikk meg ut på, og vil ikke bytte med noen. Ikke i noe yrke kan du ivareta interessene dine som når du er husmor. Slutt å synge klagesanger for husmødrene det skjærer i ørene. Med hilsen fra husmor Bente. H.»¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ Sst: 32

¹⁵⁶ Sst: 32

¹⁵⁷ Sst: 32

¹⁵⁸ Bente.H «Hei dere i Sirene» Sirene nr 3 1975: 20

Denne husmoren var tydelig på at hun ikke stilte seg bak Sirenes fremstilling av husmødres livssituasjon. Hun argumenterte for hvor positivt husmortilværelsen var, og skrev ikke noe om at hun ønsket å endre den, tvert imot. Som nevnt tidligere fikk Sirene kritikk fra sine lesere fordi de pådyttet dem en undertrykkelse de selv ikke følte. Dette leserbrevet kan være et eksempel på denne kritikken, og som førte til at Sirene skiftet målsetningen de hadde med bladet, nemlig å bevisstgjøre kvinner på at de var undertrykte.

I et av leserbrevene ble husmortilværelsen beskrevet som monoton, undertrykkende og lite inspirerende. Som vi har sett i kapittel 2, stemmer dette overens med hvordan redaksjonen i Sirene fremstilte tilværelsen som husmor. Denne kvinnen uttrykte i større eller mindre grad at de ønsket en eller annen form for endring for husmoren. Likevel kom det ikke tydelig frem om hun ønsket å avskaffe husmorrollen. Så den endringen som kom til uttrykk, kan også være en indikasjon på at hun ønsket å forbedre sin status i samfunnet, ikke slutte å være husmor. Vi har også sett husmødre som beskrev sin situasjon som positiv, og som ikke uttrykte at de ønsket å endre husmorrollen på noen som helst måte.

Avsluttende bemerkning

I den tidligere nevnte undersøkelsen fra 1960-tallet, svarte 65 prosent av de spurte husmødrene at de syntes husmoryrket var lite respektert.¹⁵⁹ Oakley sin undersøkelse fra 1971 viste at flesteparten av de spurte husmødrene fra London var negative til den nye kvinnebevegelsen. De oppfattet det slik at feministene ikke var interessert i husmødre, og at de ble sett ned på av dem.¹⁶⁰ Av leserbrevene har vi sett at flere uttrykte at husmoryrke ble lite respektert. Blant annet ble det økonomiske perspektivet trukket frem som bevis på dette. Det var bare noen få av leserbrevene som skrev at det var nyfeministene eller redaksjonen i Sirene som så ned på dem. Dette står i motsetning til Oakleys undersøkelse. Det kan bety at mange av de husmødrene som leste Sirene følte at Sirene talte deres sak på en god måte, og at de var enige i det redaksjonelle innholdet. Dette kan også bety at den gruppen husmødre som leste Sirene var mer engasjert i kvinnefrigjøring, enn kanskje de husmødrene Oakley intervjuet, da hun intervjuet husmødre generelt. Derfor identifiserte kanskje også Sirene sine lesere seg mer med det som stod i bladet.

---

¹⁵⁹ Wærness, Kari, «Da husmoren forsvant» i *Tidsskrift for kjønnsforskning* nr.4, 2010: 396

¹⁶⁰ Wærness, Kari, «Da husmoren forsvant» i *Tidsskrift for kjønnsforskning* nr.4, 2010: 396

Wærness skriver at selv om sosiologene i undersøkelsen fra 1966 gikk grundig til verks for å belyse negative trekk ved husmorrollen, kom det ikke frem et entydig bilde av misnøye blant de hjemmeværende husmødrene. De fleste svarte at de trivdes godt eller meget godt med å være husmor¹⁶¹.

Som vi har sett belyste også redaksjonen i *Sirene* flere negative trekk ved husmorrollen. Dette er en del av diskursen som talte for å avskaffe husmoren. Svarene til leserne støttet opp under mye av det redaksjonen skrev, men ikke entydig. Det kan se ut som at leserbrevene uttrykte et ønske om forbedring av husmorrollen, heller enn at de ønsket seg bort fra denne tilværelsen. Dette stemmer overens med det Oakley fant ut i sin undersøkelse. Oakley skilte mellom holdninger til husarbeid og identifisering med husmorrollen. Hun fant ut at det gikk an å mislike husarbeidsoppgavene, samtidig som man identifiserer seg positivt med husmorrollen, og at man så det som en viktig del med det å være feminin. Hun fant dette spesielt hos middelklassehusmødrene. De gav ofte uttrykk for at de mislikte husarbeidet. Til tross for dette, og i likhet med arbeiderklassekvinnene, identifiserte de seg sterkt med husmorrollen, og var ikke opptatt av å få til noen endringer av den kjønnsbestemte arbeidsdelingen i familien.¹⁶² Det var flere av *Sirenes* lesere som ønsket å endre den økonomiske situasjonen til husmoren, og det var flere som skrev at de syntes arbeidet de gjorde var lite inspirerende. Ingen av leserbrevene gikk imidlertid inn for å avskaffe rollen som husmor. Dette kan være fordi noen av dem identifiserte seg positivt med husmorrollen. De ønsket derfor ikke å avskaffe denne, men heller endre holdningen omkring denne rollen. Dette stemmer overens med det blant annet Harriet Holter har skrevet, nemlig at kvinner ikke gjorde opprør mot husmorrollen, men bare forlot den eller forsøkte å utforme den slik at de kunne ha lønnet arbeid samtidig.¹⁶³

---

¹⁶¹ Sst: 397

¹⁶² Sst: 401

¹⁶³ Holter Harriet, Halsaa Beatrice, Van der Ros Janneke, Skjønberg Else og Øverlid Bjarne, *Hun og han, kjønn i forskning og politikk*, Oslo 1996: 53

4. Husmoren, et grenseobjekt?

Som vi har sett er det mange diskurser fremstillinger av husmoren. Kan det tenkes at husmorrollen var en betegnelse som innehadde forskjellige betydninger for bestemte grupper?

Ulike syn på husmoren i Sirenes redaksjonen

Som vist tidligere, var et av Sirenes mål å bevisstgjøre kvinner på hvilke sider ved deres liv som var undertrykte. Spesielt husmorrollen så de på som undertrykkende for kvinner. Vi har i kapittel 2 sett hvordan Sirene på den ene siden beskrev husmoren som undertrykt, og at det fantes få muligheter for den som hadde inntatt denne rollen. Det kan dermed se ut som om Sirene ønsket å avskaffe husmorrollen. På den andre siden har vi også sett at Sirene forsvarte husmorrollen. De forlangte eksempelvis at husmødre burde få høyere status og anerkjennelse fra samfunnet. Sånn sett kan det se ut til at Sirene opererte med minst to ulike fremgangsmåter når de tok opp temaer som gjaldt husmødre:

1) De allierte seg med husmoren når de skrev at hun burde få anerkjennelse fra samfunnet for det viktige arbeidet hun gjorde.

2) De skrev om at husmorrollen måtte avskaffes, da den stod i veien for et likestilt samfunn. Når de førte denne argumentasjonen, kan det se ut som at de talte nyfeminismens sak og interesser, ikke husmødrenes.

Ulike syn på husmorrollen blant husmødre

I kapittel 3 så vi at responsen fra Sirenes lesere var blandet. Mange husmødre stilte seg bak Sirenes beskrivelser av husmoren. Det var også en del husmødre som var uenig i Sirenes fremstilling av henne. Disse husmødrene så på husmorrollen som viktig for samfunnet, og kjente seg ikke igjen i beskrivelsene som Sirene gav av husmoren. I motsetning til Sirene hadde de ikke noe ønske om å avskaffe husmorrollen, men flere ønsket å forbedre sin egen situasjon. Dermed ser vi at det også var delte syn på husmorrollen blant Sirenes lesere.

Jeg har også vist til intervjubaserte undersøkelser av husmødre. I undersøkelsen utført av Holter, Martinussen og Grønseth kunne vi lese at flesteparten av husmødrene følte at de fikk

liten respekt fra samfunnet. Likevel svarte de aller fleste informantene at de trivdes *godt* eller *meget godt* som husmor.

I den engelske undersøkelsen Oakley gjennomførte, kunne vi lese at husmødrene ikke hadde noe til overs for kvinnesakskvinnene. Informantene hevdet at de ble sett ned på av kvinnebevegelsen og at feministene ikke var interessert i husmoren. I likhet med den norske undersøkelsen, svarte også de engelske husmødrene at de likte arbeidet de utførte og at de identifiserte seg positivt med husmorrollen.

Mens de norske husmødrene i Holter m.fl. sin undersøkelse opplevde å få liten respekt fra samfunnet generelt, gav de engelske husmødrene uttrykk for at det var kvinnebevegelsen som ikke respekterte dem. I min undersøkelse av husmødre som uttrykte seg i Sirene, var det de færreste som hevdet å bli sett ned på.

Det som er felles for husmødre i alle undersøkelser, inkludert min, er at de færreste husmødre (om noen) talte for å avskaffe husmorrollen. Samtidig viser datamaterialet at husmødre som er representert i alle disse undersøkelsene, opplevde husmortilværelsen forskjellig: Enkelte husmødre trivdes med arbeidet de utførte, andre gav uttrykk for at de ønsket større utfordringer. Noen hevdet å bli sett ned på av samfunnet, andre fortalte at de var satt pris på.

For illustrere dette poenget; at forskjellige husmødre oppfatter husmorrollen forskjellig, vil jeg trekke frem en artikkel publisert i Verdens Gang den 9. september 1976. Her stod det at det lenge hadde pågått diskusjoner på Flåthenlia i Porsgrunn om hvor tilsidesatt husmødre hadde blitt i diskusjonen om likestilling, frigjøring og yrkesliv. Videre kunne man lese at 46 av gatens husmødre hadde sendt et brev til statsminister Odvar Nordli, der de uttrykte at husmødre (som representerte landets største yrkesgruppe), var lei av og alltid bli plassert nederst på rangstigen, som en slags samfunnets parasitt. I brevet krevde de at skatteklasse 2 ikke skulle fjernes før de fikk poeng i folketrygden for hvert år som husmor. Videre forfektet de at mannens lønn skulle deles i to, og at begge ektefeller skulle skatte for hver sin del. «Hjemneværende husmødre som selv passer sine barn skal ha like mye i lønn av staten som det koster staten og kommunen til sammen å ha barn i institusjon», fortalte kvinnene til Verdens Gang.¹⁶⁴

---

¹⁶⁴ Storækre, Kari "Husmødre I Porskrunn gjør opprør" i *Verden gang* 09.09.1976: 10

Videre står det at husmødrene var lei av hetsen som ble rettet mot kvinner som valgte å være hjemme. I løpet av de siste fire årene var det blitt ført en hatefull kampanje mot husmoren. Kvinnene opplyste at denne manglet sidestykke i historien. Etter deres oppfatning, var husmødrenes arbeid like samfunnsnyttig som arbeid som fantes utenfor hjemmet. Det skal nevnes at husmødrenes aksjon ikke rettet seg ikke eksplisitt mot kvinnesaksorganisasjonene, men mot dem som bidro til å forverre husmødrenes vilkår¹⁶⁵:

«Regjeringen snakker så fint om at alle kvinner har rett til arbeid. Men hvor har statsministeren gjemt de 500 000 – 600 000 arbeidsplassene det ville vært brukt for dersom alle landets husmødre fulgte oppfordringen? Og hvor er alle daghjempllassene til barna våre?»¹⁶⁶

Ifølge Verdens Gang var brevet adressert til Nordli en alvorlig advarsel, og ikke minst et uttrykk for at husmødrenes tålmodighet var slutt. Etter at familiebeskatningsforslaget så dagens lys, hadde husmødrene forstått at de var nødt til å kjempe for å få stanset det de karakteriserte som et *overgrep*. Det ble imidlertid understreket at aksjonen var upolitisk og at de til sammen representerte alle politiske farger, fra blått til rødt:

«Vi vil at husmoryrket skal få en status som står i et noenlunde rimelig forhold til den viktige funksjonen vi har i samfunnet. Uttrykket *bare husmor* har ikke skapt seg selv. Det er resultat av en bevisst politikk, og ansvaret for den ligger ikke bare blant dem som har skrevet partiprogrammer og hos dem som utøver politisk makt.»¹⁶⁷

De 46 husmødrene gav uttrykk for at de hadde havnet utenfor en debatt som handlet om dem selv. De kjempet for å bedre sin egen status i samfunnet. I likhet med Sirene kritiserte de samfunnet for å være for dårlig tilrettelagt for mødre som ville ut i arbeidslivet. Noen også flere av Sirenes lesere var enig i. Husmødrene fra Porsgrunn nevnte også skatteklasser 2. Likevel ønsket de ikke å erstatte den med en omsorgslønn, slik Sirene gav uttrykk for. De ville heller at mannens lønn skulle deles i to. Likevel uttrykte de, slik som Sirene og flere av deres lesere, at husmoren ble undervurdert. Til tross for at de var enige i enkelte av Sirenes synspunkter, ønsket heller ikke disse kvinnene på noen som helst måte å avskaffe husmorrollen.

Den mangetydige husmor

Som jeg har forsøkt å vise, er betydningen av husmorrollen og dens meningsinnhold

---

¹⁶⁵ Sst

¹⁶⁶ Sst

¹⁶⁷ Sst

forskjellig i forskjellige sammenhenger. Ved å studere diskurser om husmoren i Sirene, har jeg vist at husmorrollen fremstilles på ulike måter og at betegnelsen inngår i mange sammenhenger. Både blant Sirenes redaksjon og blant leserne betyr *husmødre* forskjellige ting. Det vises klart ved å se på hvordan Sirene har fremstilt henne, og hvordan de som var uenige med redaksjonen, argumenterer mot Sirenes forståelse. Videre har vi sett hvordan Sirene på den ene siden snakker om å forbedre husmorens status, og med dette allierer seg med husmoren. På den andre siden beskriver de rollen som noe negativt, og uttrykker at de ønsker å avskaffe den. På tross av at husmorrollen oppfattes ulikt, er det fremdeles noe ved den som tillater de forskjellige gruppene å diskutere den sammen. Dette kan minne om hva den amerikanske vitenskapssosiologen Susan Leigh Star har skrevet om *grenseobjekter*.

Hva er et grenseobjekt?

Begrepet, som ble introdusert av Star på slutten av 1980-tallet, brukes om objekter som befinner seg i en grensesone mellom ulike praksiser og virkeligheter. Sammen med James R. Griesemer fortsatte Star å utvikle dette konseptet innfor fagfeltet teknologi- og vitenskapsstudier. De hevdet at grenseobjekter var så *vage* og *ubestemmelige* at de kunne ha ulik betydning for forskjellige grupper, men at de samtidig virket *samlende*. På tross av at de var forholdvis løst strukturert, var de robuste nok til å skape en felles identitet på tvers av ulike grupper. Grenseobjekter kan både være abstrakte og konkrete. Et kart, for eksempel, kan sies å være et grenseobjekt. Mens enkelte kan bruke et kart til orientere seg i et ukjent terreng, kan andre bruke det samme kartet til å lage reguleringsplaner eller til eiendomsregistrering. Samme objekt kan altså brukes til forskjellige formål. Selv om et kart kan oppfattes på forskjellige måter, kan det skape sammenheng mellom ulike sosiale verdener, da samtlige brukere forstår hva det er.¹⁶⁸

I artikkelen «This is Not Boundary Object» fra 2010, argumenterer Star for at grenseobjekter kan deles inn i tre dimensjoner:

---

¹⁶⁸ Star, Susan Leigh, «The Structure of Ill-Structured Solutions: Boundary Objects and Heterogeneous Problem Solving», 37-54, i *Readings in Distributed Artificial Intelligence* Vol. II, red. Michael N. Huhns og Les Gasser (London: Pitman Publishing, 1989); James R. Griesemer og Susan Leigh Star, «‘Translations’ and Boundary Objects: Amateurs and Professionals in Berkeley’s Museum of Vertebrate Zoology, 1907-39», 387-429, i *Social Studies of Science* 19, (1989), 393; Susan Leigh Star, «This is Not a Boundary Object: Reflections on the Origin of a Concept», 601-617, i *Science, Technology, & Human Values* 35 (5), (2010), 602-603; ,Geoffrey C. Bowker og Susan Leigh Star, *Sorting Things Out: Classification and Its Consequences* (Massachusetts: The MIT Press, 2000) , 292.

1) Den første dimensjonen gjelder *fortolkningsmessig fleksibilitet*. Det som er viktig i denne sammenheng er at et grenseobjekt kan ulik betydning for forskjellige grupper. Slik som karteksempelen viser, er tolkningen avhengig av den som bruker objektet.

2) Den andre dimensjonen handler om mekanismer som gjør at ulike grupper kan arbeide sammen. Som Star uttrykker, er et grenseobjekt noe som man kan bevege seg *mot* eller *med*. Det bidrar også til å skape stabile relasjoner mellom forskjellige sosiale verdener. I den sammenheng kan grenseobjekter tjene som et slags *fellesspråk* eller *frankisk språk* som muliggjør kommunikasjon mellom aktører. Det er viktig å merke seg at uttrykket både kan brukes pragmatisk og i fysisk forstand. Det kan enten dreie seg om en fysisk ting eller en idé, slik som en teori, modell eller husmor.

3) Den tredje dimensjonen har å gjøre med objektets *utflytende* grenser. Spesielt relevant i denne sammenheng er at gruppene ikke må være enige med hverandre for å kunne kommunisere. Fordi grenseobjekter er strukturert på en vag måte, er det lett for ulike grupper å tilpasse dem etter egne behov.

Som vi ser, kan grenseobjekter inngå i mange forskjellige sammenhenger og virkelighetsbilder, én og samme ting kan ha ulik mening for forskjellige grupper, og objektene kan bidra til samarbeid mellom ulike parter. Spørsmålet er: kan Stars begrep være et nyttig hjelpemiddel for å analysere de kartlagte diskursene fra tidligere kapitler? La oss nå sammenligne Star sine grenseobjektdimensjoner med de bildene Sirene tegner av husmoren.

Hvorfor er husmoren et grenseobjekt?

Vi begynner med dimensjon 1): Som vi har sett brukte både Sirene og deres lesere betegnelsen husmor på forskjellige måter. Dette kom frem da jeg analyserte de forskjellige diskursene i bladet. Husmorrollen ble tolket på ulikt vis av ulike mennesker og beskrivelsene var mange; alt i fra at husmødre var en undertrykt gruppe til at husmødre utførte en av samfunnets viktigste oppgaver. Sirene brukte for eksempel betegnelsen på en måte som appellerte til leserne. De hevdet at de ønsket å forbedre situasjonen til husmoren, og flere husmødre gav tidsskriftet honnør for dette. Redaksjonen skrev eksempelvis:

«Samfunnet og politikerne understreker at dere utøver et yrke som ikke kan prises høyt nok. Men hvorfor har dere da ikke fått de rettigheter og den beskyttelsen som gjelder ellers i yrkeslivet?»¹⁶⁹

Dimensjon 2): Som vi har sett i de foregående kapitlene, var både yrkesliv og verdsetting av barneoppdragelse saker som både redaksjonen og husmødre kunne stille seg bak. Gruppene brukte og forstod disse temaene på forskjellige måter, men beskrivelsene muliggjorde kommunikasjon mellom de forskjellige grupperingene. På den måten fungerte husmorrollen som et slags frankisk språk eller felles språk, om du vil.

Dimensjon 3): Selv om forskjellige grupper tolket husmorrollen forskjellig, hadde de samtidig en felles forståelse av husmorrollen. Dette tillot kommunikasjon mellom grupperingene. De forskjellige stemmene i debatten var imidlertid ikke alltid enige. Som Star fremhevet, behøvde ikke aktørene være enige for at et samarbeid skulle forekomme. Forståelsen av husmorrollen var utflytende, og forskjellige stemmer tilpasset og brukte husmoren på sine måter.

Med dette ser vi at beskrivelsen Star gir av grenseobjekter stemmer godt overens med måten husmor ble brukt i Sirene. Alle tre dimensjoner kan etterspores i de kartlagte diskursene. Jeg vil derfor betegne husmoren som et grenseobjekt.

Da redaksjonen i Sirene snakket om husmorrollen, tilegnet de husmoren én eller flere bestemte betydninger. Husmødre på den andre siden kjente seg ikke nødvendigvis igjen i de beskrivelsene som Sirene gav. Likevel var det mulig for partene å bruke husmorrollen til å argumentere for sine interesser. Husmoren inngår i forskjellige diskurser i Sirene. Enkelte argumentasjonslinjer bringer Sirene og deres lesere tettere sammen, men samtidig er det enkelte saker som splitter dem. Hva betyr egentlig dette? La oss se nærmere på saken.

Forsøkte Sirene å oppløse grenseobjektet?

Som tidligere nevnt ble den tradisjonelle husmoren på sett og vis betraktet som en fiende for Sirene. Dette var problematisk, siden Sirene ønsket å henvende seg til husmødre.¹⁷⁰ Husmødre var både en gruppe de ønsket å avskaffe, og en gruppe de ønsket å bevisstgjøre. Sirene ønsket å gjøre feminisme interessant for kvinner som ikke identifiserte seg med dette. Da Sirene henvendte seg til husmoren på denne måten, viser det at redaksjonen forsøkte å få en gruppe

---

¹⁶⁹ Larsen, IdaLoui ”opprop til norske husmødre” i Sirene nr. 1 1976: 5

¹⁷⁰ Lindtner, Skarsbø Synnøve ”over disken” som varmt hvetebrød – Sirene og den norske populærfeminismen” i *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*, Red Danielsen, Hilde, Scandinavian Academiv Press, Oslo 2013: 138-139

kvinner som de så på som *utenforstående* til å bli en del av fellesskapet. De forsøkte med andre ord å alliere seg med husmødrene for å introduseres dem for feminisme.

Som vi også har sett i det foregående, kommer det frem at Sirene ønsket å avskaffe husmorrollen: «Vi finner ikke noen løsning på kvinne-utbytting og urettferdighet på grunn av kjønn før vi kvinner slutter å tilpasse oss rollen som husmor»¹⁷¹

Sirene uttrykte at de vil avskaffe husmoren, og dermed uttrykte de også et ønske om å fjerne fellesspråket (les: diskusjonsgrunnlaget). Dersom husmoren hadde blitt borte, og husmorrollen ikke lenger ble anerkjent av samfunnet, hadde også relasjonene mellom Sirenes sosiale verden og husmødrenes sosial verden forsvunnet. De færreste av husmødrene som skrev i tidsskriftet, uttrykte et ønske om å avskaffe denne rollen, kun forbedre den. Sirenes ønske om å avskaffe husmoren kan leses som et forsøk på oppløse grenseobjektet. Det er her tvetydigheten som trer frem i diskursanalysen blir viktig. Samtidig som Sirene talte for å forbedre husmødres situasjon (altså opprettholde grenseobjektet), var en annen målsetning å avskaffe husmoren (og med dette fjerne det).

Mellom to stoler

Da Sirene presenterte motstridende tilnæringsmåter til husmorrollen, stakk de på flere måter kjepper i sine egne hjul. Prosjektet til Sirene var å bevisstgjøre kvinner og samtidig gjøre feminisme interessant for massene. En rimelig tolkning er at Sirens forsøk på å være en slags brobygger og mildere variant av tilsvarende blad, kan sies å ha mislykkes.

Som tidligere nevnt, tok redaksjonen i 1977 på lederplass avstand fra det som hadde vært bladets målsetning fra starten: å bevisstgjøre kvinner på hvilke sider av dem som var undertrykt. Redaksjonen begrunnet dette med at flere lesere hadde sagt i fra om at de var lei av å bli pådyttet følelser de ikke selv hadde følt.¹⁷² Etter dette fortsatte bladet å fremstille kvinners tanker og erfaringer, men ikke for å avsløre patriarkalske mønstre og tankestrukturer, slik som da de startet opp. Kvinners følelser og erfaringer ble fremstilt som sanne og

---

¹⁷¹ Kom, i Sirene nr. 1, 1974: 1

¹⁷² Lindtner, Skarsbø Synnøve "over disken" som varmt hvetebrød – Sirene og den norske populærfeminismen" i *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*, Red Danielsen, Hilde, Scandinavian Academic Press, Oslo 2013: 142

uangripelige uttrykk for alle kvinners rett til å være seg selv.¹⁷³ I disse årene falt lesertallet og i 1983 ble Sirene tvunget til å stenge dørene.

Kan det tenkes at Sirenes ønske om å være en brobygger førte til dets fall? Vi har sett at Sirene henvendte seg til husmødre og på deres vegne krevde at de fikk høyere status i samfunnet. Sirene ønsket ikke å utelukke noen kvinner fra bladet, de ønsket å gjøre feminisme tilgjengelig for alle. Det kan derfor tenkes at dette var grunnen til at de skrev så mye om husmoren som det de gjorde. Samtidig uttrykte Sirene flere steder at husmorrollen måtte avskaffes. Med dette talte de nyfeministenes sak; at husmorrollen stod i veien for kvinnefrigjøring og likestilling. Kanskje bidro forsøket på å alliere seg med flere motstridende grupperinger til at Sirene falt mellom to stoler, og at de med dette mistet lesere?

Dødsstøtet

En annen viktig grunn til at Sirene måtte legge opp var at kvinnebevegelsen utover 1970-tallet endret karakter. Tilhengere av den marxistisk-leninistisk inspirerte kvinnekampen fikk mer innflytelse i kvinnebevegelsen. *Kvinnekamp er klassekamp* ble et slagord for bevegelsen. Med dette var det flere som forkastet feminismen. De hevdet den kunne skape borgerlige motsetninger mellom kjønnene innenfor arbeiderklassen og middelklassen.¹⁷⁴

Kvinnefront, som ble opprettet i 1972, var den av kvinneorganisasjonene som var tydeligst på denne kritikken. I de årene Sirene ble kritisert av Kvinnefronten, var det mange nyfeminister som meldte overgang til organisasjonen. I Kvinnefronten hadde det oppstått stor misnøye med Sirene. Organisasjonen gav ut sitt eget blad, som motsvar på Sirene. Kvinnefronten uttrykte at det var behov for et blad som i større grad tok utgangspunkt i kvinners sosiale og økonomiske situasjon, og da først og fremst arbeiderklassekvinnene.¹⁷⁵ Sirene, på den andre siden, hadde hovedsakelig vært et blad for middelklassekvinner.

Sirene på sin side beskyldte kvinnebevegelsen for å ha blitt for autoritær, sekterisk og mannshatende, og lukket for alle som ikke var rettroende. I en avskjedsartikkel beskyldte de derfor kvinnebevegelsen for å ignorere sin viktigste samfunnsoppgave: I stedet for å forene

---

¹⁷³ Lindtner, Skarsbø Synnøve "over disken" som varmt hvetebrød – Sirene og den norske populærfeminismen" i *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*, Red Danielsen, Hilde, Scandinavian Academiv Press, Oslo 2013: 142

¹⁷⁴ Sst: 143

¹⁷⁵ Sst:143

kvinner, gjorde de avstanden mellom bevegelsen og vanlige kvinner større enn noen gang.¹⁷⁶ Med dette viste Sirene avstand til Kvinnefronten, og vi ser også at tanken om å gjøre feminisme lett tilgjengelig for alle kommer til syne.

Ledende skikkelser fra Kvinnefronten gikk til Dagbladet i 1983 og ønsket død over Sirene. Etter denne hendelsen unnlot 25 prosent av leserne å fornye sine abonnement. Ifølge Sirenes redaktører Larsen og Kørbol, kunne man med full rett påstå at kvinnefronten hadde gitt Sirene dødsstøtet.¹⁷⁷

Sirene fikk altså kritikk av sine egne lesere for å pådytte dem følelser de ikke hadde. Samtidig ble de kritisert av ledende skikkelser i kvinnefronten fordi de ble for borgerlige da de talte husmødrenes sak. På den måten kan man si at bladet falt mellom to stoler da de prøvde å inkludere alle kvinner i Sirenefellesskapet. Og her kan det reises et stort spørsmål om det var dette som gav Sirene dødsstøtet?

---

¹⁷⁶ Sst:143

¹⁷⁷ Heffermel , Inger Lise ”bladet går inn etter ti år” i *Aftenposten* 31.08.1983: 15

Kilder og litteratur

Litteratur

Avdem, Anna Jorunn: *Husmorsparadiset*, Det Norske Samlag, Oslo 2001

Bjørnson, Øyvind, *Arbeiderbevegelsens historie i Norge bind 2, På klassekampens grunn 1900-1920*, Tiden Norske Forlag, Oslo 1990

Blom, Ida og Gro Hagemann, *Kvinner selv, sju bidrag til norsk kvinnehistorie*, H. Aschehoug & co (W. Nygaard) Oslo 1977

Blom, Ida og Sølvi Sogner (red.): *Med Kjønnsperspektiv på norsk historie*, Cappelen Akademiske, Oslo 2007

Danielsen, Hilde ”Den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet” i *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*, Red Danielsen, Hilde, Scandinavian Academic Press, Oslo 2013

Danielsen, Hilde, Eirinn Larsen og Ingeborg W. Owsen: *Norsk likestillingshistorie 1814-2013*, Fagbokforlaget, Bergen 2013

Foucault, Michael *Tingenes orden, en arkeologiske undersøkelse av vitenskapen om mennesket*, Aventura Oslo 1996

Friedan, Betty: *Myten om kvinnen*, universitetsforlaget, Oslo 1971

Førde, Fougner, Britt, *Kvinneliv – Om Norske kvinner i 1880 – og 1980 åra*, Tiden Norske Forlag, Oslo 1990

Griesemer, James R og Leigh Star, Susan, «‘Translations’ and Boundary Objects: Amateurs and Professionals in Berkeley’s Museum of Vertebrate Zoology, 1907-39», 387-429, i *Social Studies of Science* 19, 1989

Haukaa, Runa, *Bak slagordene: den nye kvinnebevegelsen i Norge*, Pax forlag A/S, Oslo 1982

Holter, Harriet ”Fra kvalitativ metode til samfunnsforskning” i *Kvalitativ metode i samfunnsforskning*, Red. Holter, Harriet og Kalleberg, Ragnvald, Universitetsforlaget Oslo 1996

Holter Harriet, Halsaa Beatrice, Van der Ros Janneke, Skjøsberg Else og Øverlid Bjarne: *Hun og han, kjønn i forskning og politikk*, Pax forlag A/S, Oslo 1996

Holter, Gullvåg, Øystein «Den store debatten om husholdsarbeidet 1975-1985» i *Tidsskrift for kjønnsforskning* nr. 4, 2010

Hägg, Maud og Werkmäster, Barbro: *Frihet, likhet, søsterskap- en håndbok for kvinner*, H. Aschehoug & co (W. Nygaard), Oslo 1974

Kjelstadli, Knut, *fortida er ikke hva den engang var – en innføring i historiefaget*, universitetsforlaget, Oslo 1999

Lindtner, Skarsbø Synnøve ”over disken” som varmt hvetebrød – Sirene og den norske populærfeminismen” i *Da det personlige ble politisk, den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*, Red Danielsen, Hilde, Scandinavian Academic Press, Oslo 2013

Lindtner, Skarsbø Synnøve: *Som en frisk vind gjennom stuen- kvinnebladet Sirene(1973-1983)og det utvidete politikkbegrepet*, Bergen 2014

Lønnå, Elisabeth ”Lo, DNA og striden om gifte kvinner i arbeidslivet” i *Kvinner selv, syv bidrag til norsk kvinnehistorie*, Red; Blom, Ida og Hagemann, Gro. H. Aschehoug & co (W. Nygaard) Oslo, 1977

Michaels, Joanne: *Levende motsetninger. Generasjonen som skulle forandre verden*, Dreyer, Oslo 1984

Müftüoğlu Birce, Ingrid: *Hverdagens politikk i 1970-tallets kvinnebevegelse*, Bergen 2013

Roll-Hansen, Hege «kjønn, statistikk og politikk, husarbeidet og ervervsbefolkningen i norske folketellinger (1920-1940)» i *Tidsskrift for kjønnsforskning* nr. 4, 2010

Ragnhils, Grennes. Red, *Hvis husmoren ikke fantes*, Pax Forlag A/S, Oslo 1978

Slottemo, Hilde Gunn «Ansvarlighetens menn, normer for maskulinitet i etterkrigstidens industrisamfunn» i *Tidsskrift for kjønnsforskning*, nr. 1-2 2009

Stang, Dahl, *kvinnerett – Ekteskapet, den moderne husmannskontrakten, Noen kvinnerettslige problemer*, Universitetet i Oslo, Oslo 1976

Star, Susan Leigh, «The Structure of Ill-Structured Solutions: Boundary Objects and Heterogeneous Problem Solving», 37-54, i *Readings in Distributed Artificial Intelligence* Vol. II, red. Michael N. Huhns og Les Gasser London: Pitman Publishing, 1989

Star Leigh, Susan «This is Not a Boundary Object: Reflections on the Origin of a Concept», 601-617, i *Science, Technology, & Human Values* 35 (5), (2010), 602-603; ,Geoffrey C. Bowker og Susan Leigh Star, *Sorting Things Out: Classification and Its Consequences* Massachusetts: The MIT Press, 2000

Tjelmeland, Hallvard, "Aviser som historisk kilde", i Roalsø, Else-Beth, *Å skrive i motvind*, pressehistorisk forening 2004

Werner Christer Mathisen: *Diskursanalyse for statsvitere, hva, hvorfor og hvordan*. Oslo 1996:

Wærness, Kari «Da husmoren forsvant» i *Tidsskrift for kjønnsforskning* nr. 4, 2010

Aviser og tidsskrift

Sirene

- Bingen, Alfhilde «Husmødre ”bare” og ”både og” » I Sirene Nr.2 1976
- Brekke, Grete «Husmor kontra yrkeskvinne» I Sirene Nr.2 1974
- H.Bente «Hei dere i Sirene»I Sirene Nr.3 1975
- Herrød, Anne Lise «Brev til Kari Hetty Olsen» I Sirene Nr.3 1974
- Ilsaas, Karin «Husmorens arbeid» I Sirene Nr.3 1974
- Jacobsen, Kirsten «Jeg er redd, jeg» I Sirene Nr.5 1975
- Kirsti, Ellen « Lønn for husarbeid» I Sirene Nr.5 1976
- Larsen, IdaLou, « Opprop til norske husmødre» I Sirene Nr.1 1976
- Mosand, Mary « Den middelaldrene kvinne og arbeidsliv» I Siren nr. 2 1974
- Redaksjonen, «Kom» I Sirene Nr.1 1974
- Redaksjonen « Kvinner og arbeid » I Sirene Nr. 2 1973
- Vik, Bjørg « Husmoren –mannssamfunnets hjørnestein» I Sirene Nr.1 1974
- Vik, Bjørg « Er sant at kvinner er undertrykt?» I Sirene Nr.1 1973
- Ynge, Randi «Små ting som svir» I Sirene Nr. 3 1974
- Ukjent «Hva er en husmor og kan hennes arbeide kalles et yrke? » I Sirene Nr. 3 1974

Aviser

- Heffermehl, Inger Lise «Bladet går inn etter ti år» i Aftenposten 31.08.1983
- Storækre, Kari «Husmødre i Porsgrunn gjør opprør» i Verden gang 09.09.1976

Nettressurser

- Bermingrud, Anne Hilde: «Vår tids kvinnekamp!» i *Aftenposten* 02.03.2013
<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Var-tids-kvinnekamp-7135029.html>, (Siste aksessert 12.04.2014)

Kitterød, Ragni Hege og Marit Rønsen « Husmor i likestillingsland, hvem er husmor i dag? »
Fra *SSB* 28.02.2011 <<http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/hvem-er-hjemmearbeidende-i-dag>> (Sist aksessert 12.02.2014)

Melgård, Marie og Gunnar Kaggge «Kvinner bruker morsrollen som unnskyldning for å ta ansvaret hjemme» i *Aftenposten* 30.05.2013
<<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/politikk/--Kvinner-bruker-morsrollen-som-unnskyldning-for-a-ta-ansvaret-hjemme-7214455.html#.UkLFoNKuwhs>> (sist aksessert 12.04.2014)

Melgård, Marie «Man kan si det er like verdifullt å gå hjemme med barna som å jobbe –men det er det ikke» i *Aftenposten* 08.03.2013
<<http://www.aftenposten.no/7141641.html#.UkLITtKuwhs>>, (sist aksessert 12.04.2014)

Rognsvåg, Silje «Skal gå med forkle i ett år» i *Dagen* 17.02.2014
<http://www.dagen.no/Samfunn/Skal_gaa_med_forkle_i_ett_aar-71294> (Sist aksessert 06.07.2014)

Stokka, Magnus og Mathias Oppedal «Det er blitt sexy å vera husmor» i *NRK* 11.04.2013
<http://www.nrk.no/rogaland/-det-er-blitt-sexy-a-vera-husmor-1.10977311> (Sist aksessert 06.07.2014)

Ukjent forfatter « *Sirene* » i *kampdager* 2003 < www.kampdager.no/arkiv/magasiner/sirene>
(Sist aksessert 06.03.2014)

Ukjent forfatter: « *Om Sirene*, » i *Kilden* 30.05.2007
<<http://kilden.forskningsradet.no/artikkel/vis.html?tid=46370>> (Sist aksessert 11.11.2013)

